

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

34^ր ՀԲՍՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԴՍԻԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԱՄԲՈՂԶ ԴԱՍԸՆԹԱՅԲ
ՀԱՄԱԿԵԴՐՈՆ ԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՆՈՐ ԴՊՐՈՅ

Ըստ յայտարարւման, Բարսի, Կրքուրիւն,
Քասնուրիւն, Ս շխարհագրուրիւն, Քոշարսնուրիւն,
Կիսակսն Ռաշնակեր, Մայրենի յեզու

Պ Ա Տ Կ Ե Ր Ա Ջ Ա Ր Դ

Տարրակսն Ընթացք

Զ. ՊՐԱԿ

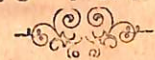
Գ Ե Ր Բ Ա Շ Ա Կ Ե Ր Տ Ի Ն

اشبو مكتب جديد نام اثر معارف نظارت - جايله سنك في ١٤ نيسان
سنه ١٣١٧ نارمحلې و ٦١ نومرولى رخصتنامه سيله و سمباط داوديان
معرفتيله ترتيب و طبع اولمشدر

Հ Բ Ս Տ Ե Ր Ա Ջ Զ

ՍՄԲԱՏ ԴԱՒԹԵԱՆ

31.99-8
7-23

Ա. ՊՈՒԻՈ

ԹՊ ՏՈՒՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐԿԱՆՆԵՐ
Կաղարա, Գաւրանկա խան, զին 7

1904

491.99-8

7-23

31441-ա.2

ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐՈՒԹԻՒՆ

1. ԽՈՍՏԱՅՈՒԹՅՈՒՆ. — Պետք է բարի բաւաւ Գուք հնարկուն ձայնուն ու Մրջիւնին առակը լսած էք: Զմբան ցուրտերը դեռ նոր սկսած էին, երբ ձպուոր, որ ոչ տուն տեղ ունէր և ո՛չ ուտելիք, դնաց զարկաւ Մրջիւնին դուռը և աղաչեց որ բանայ ու զինքը պահպանէ մինչև զարուն: Մրջիւնը աշխատասէր ու լուրջ մէկն է, այս բանը պէտք է գիտնաք: Ասիկա ամբողջ ամառ աշխատած և և իր ձմբան պաշարը պատրաստած էր, ուստի բարիութեամբ հարցուց ձպուորին թէ «Ի՞նչ ըրիր ամառ ատեն»: ձպուոր միամտօրէն պատասխանեց: — Ամառ ատեն տերեւներու մէջ երգեցի:» Ասոր վրայ Մրջիւնը վռնտեց զանի և դուռը երեսին դոցեց: Հիմա կը հարցընեմ, դուք կը հաւնի՞ք Մրջիւնին այս ըրածին: Մըրջիւնը, այո՛ աշխատասէր է, խելացի է, բայց անգութ ու քարսիրտ է: Պէտք չէ՞ր որ այն ձիւնուցուրտին խզար ձպուորին վրայ, զայն ներս անէր: Ի՞նչ միաս պիտի հասնէր իրեն, շատ շատ քանի մը ցորենի հատիկ պիտի տար, բայց ասոր փոխարէն իր ձագերն ալ պիտի սորվէին գութ ունենալ և՛ իրեն պէս՝ թշուառներուն օգնել: Չէ՛, Մրջիւնն այսպէս չըրաւ: Անի քարսիրտ է, իր ձագերն ալ իրեն պէս քարսիրտ պիտի մեծնան: Դուք չէք ուզեր նմանիլ Մրջիւնին, այնպէս չէ՛: Մրջիւնը խրատ տալէ առաջ, պէտք է ձպուոր ներս անէր պաշտպանէր: Այո՛, նախ տալու՝ յետոյ խրատելու է:

Նոր Դպրոց, 2. Պրակ

14532-58

34913

1. Առած. — Առե՛ն բանե առաջ բարի եղի՛ք. բարի մարդը խաղաղ կը ֆնանայ:

2. Առած. — Գրասխո՛ւս մարդը գաղտնի բարիք կ'ընէ:

2. ԽՍՍԱԿՅՈՒԹԻՒՆ. — Տկարներուն օգնել. — Աշնան վերջին օրերն էր ու սաստիկ անձրև մը կը տեղար, ճիշտ այն ատեն, երբ աղաքները դպրոցէն կ'արձակուէին: Անոնցմէ շատերը վերաբիւժներ ունէին, սնունդ մէջը փաթթուեցան, շատերն ալ հովանոց ունէին: Երկու եղբայրներ, որոնց տունը շատ հեռու էր դպրոցէն, երկուքն ալ խեղճ՝ հազուստնին հինցած ու թեթեւ, դպրոցի դրան առջև կեցած՝ կը դողդոջին ցուրտէն: Ի՞նչ ընելու էր. — Եթէ երթային, անձրևը պիտի խխմէր զիրենք, եթէ մնային, կը մթնէր, ու անձրևն ալ գազարելու երես չ'ունէր: Տիգրան որ շատ բարեխիտ աղայ էր, եւ միշտ կ'օգնէր տկարներուն, խեղճերուն, անմիջապէս հասկցաւ երկու եղբայրներուն վիճակը. մօտեցաւ անոնց եւ իր երկար վերարկուն հանեց տուաւ մէկ եղբօրը, մըս եղբայրն ալ թեւն առաւ եւ հովանոցը բանալով տարաւ զանոնք իրենց տունը, յետոյ վերագործաւ:

Տիգրան խենդի պէս ուրախ եղաւ, բարիք ընելը՝ տկարներուն օգնելը այնքան անուշ կուգար իրեն:

3. Առած. — Զգայուն հղու մը հոգին շատ աւելի ուրախ կ'ըլլայ երբ իրմէ տկարներուն կ'օգնէ:

3. ԽՍՍԱԿՅՈՒԹԻՒՆ. — Տալու մեզ աւելի երգանկուրթիւն կայ քան առնելու մեզ. — Արամին հայրն ու հօրեղբայրը խոստացեր էին իրեն՝ ամէն շաբաթ օր տասնական փարա տալ, եթէ իր գծագրութեան դասերն ազէկ պատրաստէր: Հիմա Արամ երկու դրուշ ունէր եւ շատ ուրախ էր:

Երկուշաբթի կէսօրին երբ գծագրիչը ներս մտաւ, նախ բոլոր աշակերտներուն տետրակները ուղեց տեսնել: Արամին քով նստած էր պղտիկ աղայ մը, որ գլուխը կախած կուլար: Արամ հասկցաւ որ խեղճ աղան տետրակ չունի: Անմիջապէս ծածուկ մը հանեց տուաւ անոր երկու դրուշնոցը եւ ըսաւ որ ելլէ տետրակ մ'ուղէ: Տղան ամչցաւ ու տեղէն չհարմեցաւ: Արամ անմիջապէս ելաւ դասատուն տուաւ ստակը եւ խնդրեց որ տետրակ մը տայ: Խեղճ աղան սրբեց արցունքը եւ սկսաւ զծել: Արամ այնքան ուրախ էր որ տուն դարձած ատեն շարունակ կ'երգէր, կը ծիծաղէր: Մայրը հարցուց պատճառը, Արամ պատասխանեց թէ այն օր գծագրութեան լաւ թիւ առած էր ու ծածկեց ըրած բարիքը:

4. Առած. — Տկար ընկեր մը մխիթարեղէն աւելի աղէկ ինչ քան կայ:

5. Առած. — Ուրիշներուն սերը գրաւեղա հարմար առե՛նք ընտր միջոցը սնունց բարիք ընելն է:

4. ԽՍՍԱԿՅՈՒԹԻՒՆ. — Վիշտ ունեցողներուն վրայ գրացեք. — Միրենք մեր այն ընկերները որ վիշտ ունին ու թշուառ են: Եթէ հանդիպինք բոլորովին անձանօթ աղու մը որ խեղճ է, որ ցուրտէն կը զոզայ կամ անօթի է, երես չհարձենէնք անկէ: Բան մ'ընել ու բան մ'ըսելու ենք զանի մխիթարելու համար: Եթէ տասը փարանոց մը չունինք անոր տալու, հին հազուստ մը տանք, կամ մեր կէսօրուան կերակուրէն մաս մը: Մտածենք, աղա՛ք, եթէ մենք անոնց տեղն ըլլայինք, այնպէս խեղճ, թշուառ, սրչափ ուրախ պիտի ըլլայինք որ մէկը մեզի օգնէր:

Բնաւ չծագրենք ուրիշները, չհարչարենք մեզմէ տկարները: Տղաքներ կան որ կենդանիներ չարչարելով կ'ուրախանան, շատ վատ բան է այդ: Այն որ չուն մը,

կատու մը, թռչուն մը կը զարնէ, կը չարչարէ, նոյն խակ այն՝ որ ճանճերը կը մեռցնէ՝ անգութ է, եւ երբ մեծ-նայ, կը սկսի մարդիկ ալ չարչարել: Մենք թէեւ պզտիկ ենք, բայց կը հասկնանք թէ ցաւը ի՞նչ բան է. հարկաւ որ մը մեր ոտքը, ձեռքը ցաւած է, հիւ անգութիւն մը ունեցած ենք: Կը տեսնէ՞ք մարդը ինչպէս կը չարչարուի: Հիմա, մտքերնիս պահենք որ շուն մը, կատու մը, կամ ս'ր եւ է կենդանի մը մեղի պէս միտ, ոսկոր ու ջիղեր ունի, ան ալ ցաւ կ'իմանայ: Ամենեւին չչարչարենք կենդանիները, անոնց ցաւ չպատճառենք:

Ընդհակառակն, մօտենա՛նք մեր ընկերներուն, իմա-նա՛նք անոնց ցաւերը, մխիթարենք զանոնք: Ասկէ զատ որչափ մեր ձեռքէն կուգայ, չթողունք որ ուրիշներն ալ չարչարեն կենդանիներ:

6. Առած — Միայն անխորս մարդիկ կենդանիները կը չարչարեն:

5. ԽՍՍԱՅՅՈՒԹԻՒՆ. — Ագգքութիւնը ատելու է. — Անգութ տղաքներէն աւելի զզուելի բան չկայ: Ես այդ տեսակ տղաքներ կը ճանչնամ որոնք ճանճերը, թիթեռնիկները կը բռնեն՝ անոնց թեւերը կտրելու համար, բղբոյները կը բռնեն անոնց թեւերը փրցնելու համար: Կատուները պոչէն կը բռնեն ու օդին մէջ կը դարձնեն, քարերով ճնճող կներուն կը զարնեն, գորտերը կը սպաննեն, թըռչուններու բոյները կը քանդեն, փողոցին մէջ շուներուն քար կը նետեն, դեռ ս'րը ըսեմ, զզուելի անգթութիւններ կ'ընեն: Ատենք անգթութիւնը, տղաք, այս աշխարհիս մէջ, ամէն մարդ աշխատելու է ուրիշին թշուառութիւնը մեղմացնել, ոչ թէ անգթութիւն ընել:

7. Առած. — Չարիքի միտխարհէն բարիք չրիք:
 8. Առած. — Հերիք չէ որ մարդ չարիք ընելէ զգուշանայ, սիքս է ձեռքէն եկած բարիքն ընէ անպատճառ:

Թ. ԽՍՍԱՅՅՈՒԹԻՒՆ. — Ագգքութիւնը ատելու է. — Մարդիկ կան որ շատ ու շատ հարստանալ կ'ուզեն. մարդիկ ալ կան որ խեղճ ու կրակ կ'ապրին, ամէն բանէ կը զըրկուին ստակ զիղելու համար: Զզուելի բան է այս ագգ-հութիւնը: Զեղի սիրուն առակ մը պատմեմ: Ատենօք ազան մարդ մը կ'ունենայ հաւ մը, որ ամէն օր մէկ մէկ ոսկի հաւկիթ կ'ածէ իրեն: Մարդը կը խորհի թէ հարկաւ այս ոսկի հաւկիթները հաւի փորին մէջ են, փոխանակ երկար սպասելու որ օրը մէկ ոսկի հաւկիթ տայ, հաւը մորթելու եւ ոսկի հաւկիթները փորէն հանելու է: Այդպէս ալ կ'ընէ, բայց, ս'վ դժբաղդութիւն, հաւուն փորին մէջ սովորական մանրիկ հաւկիթներ կը գտնէ, ուրիշ ոչինչ: Այսպէս, ազան մարդը շատ անգամ, երբ կ'ուզէ շատ բան ունենալ, ունեցածն ալ կը կորսնցնէ:

9. Առած. — Խեղճող մարդը ամենեւէ հարուստ մարդն է, ազահ մարդը ամենեւէ աղիւսը:

7. ԽՍՍԱՅՅՈՒԹԻՒՆ. — Քարիք ընելու ուրախութիւնը. — Տեսած էք արդեօք այն տղաքները որ չար են. անոնք միշտ խոժոռ ու կախ դէմք ունին, ընդհակառակը, անոնք որ բարի են, միշտ զուարթ ու անուշ դէմք ունին:

Ասիկա բնական է: Զէ՞ք փորձած որ երբ դէշ բան մ'ըրած էք, երբ յանցանք մը գործած էք, տխուր կ'ըլլաք, վախկոտ, կասկածոտ դէմք կ'ունենաք. իսկ երբ բարի բան մ'ըրած էք, երբ ձեզ գոված են, ձեր աղէկութեանն համար, միշտ ուրախ կ'ըլլաք եւ ձեր երեսին վրայ ծիծաղ կայ: Երբ ամէն ընկերի հետ քաղցրութեամբ վարուիք, երբ աղքատին օգնէք, երբ դժբաղդ մէկը մխիթարէք, ձեր դէմքը պիտի զուարթանայ, որովհետեւ ամէն մարդ ձեզ պիտի սիրէ, ձեզ պիտի գովէ:

Բարի մարդը միշտ ուրախ է, բարի տղան միշտ զուարթ կ'ըլլայ, բարութիւնը ուրախութիւն կը բերէ:

10. Առ.աժ. — Տղայ մը երջանիկ է, երբ բարի բաներ կ'ընէ, որովհետեւ այն ասեւն սիրելի կ'ըլլայ քե՛ իր ընկերներուն, քե՛ բոլոր զինքն անչցողներուն:

11. Առ.աժ. — Բարիք ընելը արեւն օր, երբ առիթը գայ, պզտիկ բարիք մ'ընելը այս է կեանքին նպասակը:

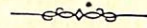
Յ. ԽՍՏԱՆՑՈՒԹԻՒՆ. — Բարութիւնը կը մխիթարէ եւ բարոյակաճի տեր կ'ընէ. — Այն տղան որ բարի սիրտ ունի, եթէ պատահաբար յանցանք մը գործէ, աստիկ կը զղջայ, այո՛, կը զղջայ ու միտքը կը գնէ որ անգամ մ'ալ չընէ: Մտիկ ըրէք Անհոգ Երուանդին պատմութիւնը:

Տարբ տարեկան էր Երուանդ, անհոգ ու քիչ մ'ալ ծոյլ: Գէշ տղայ չէր, բարի էր, բայց անհոգութեամբ շատ անգամ չար բաներ կ'ընէր, ու իր ծեր մայրը կը վշտացնէր: Օր մ'ալ հիւանդացաւ մայրը եւ մեռաւ: Երուանդ շատ լացաւ, շատ տխուր էր, խելքը զլուխն եկաւ ու միտքը դրաւ բարի ու աշխատասէր ըլլալ: Երուանդ իր խօսքը պահեց. բարի տղայ մը եղաւ եւ հիմա ամէն մարդ կը գոթէր զինք: Երուանդ կը մտածէր. «Ա՛խ, երանի՛ թէ մայրս ողջ ըլլար ու տեսնէր՝ ես ի՛նչ աղէկ տղայ եղած եմ»: Երուանդ միտքը դրաւ իր մօրը սիշտակին համար բարի, աշխատասէր ըլլալ եւ այնպէս եղաւ:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ ՎԵՅՆԵՐՈՐԴ ԱՄՍՈՒՍՆ

Ես կ'ուզեմ բարի ըլլալ, մէկու մը գէշութիւն չընել եւ մէկու մը ցաւ չպատճառել: Ես պիտի օգնեմ անոնց որ ինձմէ աւելի տկար՝ աւելի խեղճ են: Աւելի աղէկ է որ միշտ տամ քան աննեմ: Ես անգութ ու ազահ պիտի չըլլամ, բայց շոյալութիւն ալ պիտի չընեմ: Ես իմ ունեցածներէս միշտ բաժին մը պիտի տամ խեղճերուն: Ես իմ ուրախութիւնս բարիք ընելու մէջ պիտի փնտռեմ, եւ պիտի ջանամ ամէն օր պլտիկ բարիք մ'ընել:

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

1. ԴԱՍ. — ՎԱՐՉՍԿԱՆ ԲՍԺԱՆՈՒՄՆԵՐ

1. Օտմ. Պետութեան միլիտանոր ժողովուրդները կը բնակին գլխաւորապէս Ասիական ու Եւրոպական Տաճկաստանի մէջ, ուր հաստատուած են զիւզեր, զիւզախմբեր, փոքր ու մեծ քաղաքներ:

2. Աս բաղմամբիւ քաղաքներն ու զիւզերը վարչակալ շրջանակներու բաժնուած են. պետական պաշտօնեաներ կարգուած են ամէն մէկ տեղի համար: Անոնք կը վարեն կառավարութեան գործերը, հաստատուած օրէնքներու համեմատ, եւ վեհափառ Սուլթանին հրամանով, որ օսմանեան կայսրութեան գլուխն է:

3. Այդ վարչական բաժանումները հետեւեալներն են. Ա. Գիւղ (Գարիլի) որ կը բաղկանայ քանի մը տուներէ կամ խրճիթներէ: Գեղացիները սովորաբար երկրագործ են:

Բ. Գիւղախումբ կամ Աւան (Նահիլի) որ կը կազմուի քանի մը զիւզերէ:

Գ. Գաւառակ (Գաւա) որ զիւզախմբերու կեդրոնն է՝ աւելի զարգացած: Հոն կը գտնուի աւելի մարդ՝ քան զիւզերը, կանտանաւոր տուն տեղ, թաղ, դպրոց, մզկիթ, եկեղեցի, վաճառատուն, շուկայ, փողոց, եւ այլն կայ:

Դ. Գաւառ (Մանճաղ) որ քանի մը գաւառակէ կը կազմուի եւ գաւառակներուն ամէնէն բաղմամարդ ու կեդրոն տեղն է:

Ե. Նահանգ (Վիլայիթ) որ է գլխաւոր բաժանումը գաւառական կեդրոններու: Նահանգին ժողովուրդն ա-

ւելի զարգացած, առուտուն աւելի ճօխ, բնակարանները եւ ուրիշ հանրային շէնքերը աւելի գեղեցիկ են:

1. Ո՞ր տեղեր կը բնակին օտւ. ժողովուրդները: — 2. Ո՞վ կը վարէ նոյն տեղերու կառավարական գործերը եւ որո՞ւ նրախնամը: — 3. Որո՞նք են հաղափային վարչութեան բաժանումները կամ սասիւնները:

2. ԴԱՍ. — ԲԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

1. Օտւ. պետութեան մէջ քաղաքային վարչութեան բաժանումներն հետեւեալ կերպով կը կառավարուին.

1. Գիւղը կը կառավարուի Ծերերու ժողովէ մը (իւրիշաւ մեհրիսի) որուն պետն է գիւղապետը (մուխար):

2. Գիւղախումբ կամ աւանը ունի նահիլիէ մեհրիսի որուն պետն է գիւղախմբապետը (միւսիր):

3. Գաւառակը կը կառավարուի փոխ-կառավարիչով (գայնագաւ), ունի ամէն տեսակ նախնական դատարաններ եւ վարչական ժողով (մեհրիսի իսարե) եւ ոստիկան-հարիւրապետ (ժանսարմա-եիւզպաշչար) եւ քաղաքապետական ժողով (պեղեսիլիէ մեհրիսի):

4. Գաւառը կը կառավարուի կառավարիչով (միւրքեւարըֆ), ունի ամէն տեսակ նախնական դատարաններ, եւ վարչական ժողով (մեհրիսի իսարեի լիվա), եւ ոստիկանապետ (քապուր աղասը), եւ Քաղաքապետական ժողով (մեհրիսի պեղեսի):

5. Նահանգը կը կառավարուի կուսակալով (վալի), ունի ամէն տեսակ վերաքննիչ Ատեաններ, վարչական ժողով (մեհրիսի իսարեի վիլայեթ), Տէֆթերաար, Մուհասէպէճի, Քաղաքապետական ժողով եւ ոստիկան հաշարապետ (ալայ պեղի):

6. Կ. Պոլսը իր շրջակայ գաւառներովը, մէկ կուսակալութիւն մը կը համարուի, Քաղաքապետը (շեհրեմիլի) Կ. Պոլսոյ կուսակալ անունը կը կրէ:

7. Ինչպէս տեսնուք Բ. ամսուան Աշխարհադրութեան դասին մէջ (Բ. պրակ, էջ 30, Դաս 2, եւ էջ 34, Դաս 5) Պոլսոյ թաղերն ու գեղերն ալ ունին իրենց վարչական բաժանումներն ու թաղապետական շրջանակները:

1. Ո՞վ կը կառավարէ գիւղը: — 2. Գիւղախմբ: — 3. Գաւառակը: — 4. Գաւառը: — 5. Նահանգը: 6. — Կ. Պոլսը իր քաղաքապետութիւնը կը կառավարէ: — 7. Պոլսոյ քաղաքը հաղափային բաժանումը ի՞նչպէս է:

3. ԴԱՍ. — ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐ

1. Պետական պաշտօնատար են անոնք որ կառավարական ո՞ր եւ է գործ կատարելու պաշտօն ունին:

2. Պետական պաշտօնեայ են նահանգին մէջ կուսակալը (վալի), փոխ-կուսակալը (վալի մուալլիսի), տէֆթերաարը, մուհասէպէճին, թահրիրաթ միւտիրին, ասոնց օգնականները, դրաքիրները, եւայլն: Գաւառին մէջ՝ միւթէսարըֆ, մուհասէպէճի, սանտրոգ էմինի, ինչպէս եւ գայմադամները, միւտիրները, եւայլն:

Իսկ մայրաքաղաքին մէջ նախարարներ՝ իրենց ստորագաս պաշտօնեաներով, դատաւորները, մաքսատան եւ Քաղաքապետութեան պաշտօնեաները (պեղեսիլիէ չալուշու), երկրաչափները՝ մէկ խօսքով ամէն անոնք որ պետութեանն են թոշակ կը ստանան:

3. Աս ամէն պաշտօնատարները ընտրուած են, օսմանեան օրէնքներուն համամատ, պաշտպանելու ժողովուրդին շահերը, այնպէս որ մէկը չիլտաէ ուրիշին, անոր ունեցածը չկապտէ: Նաեւ անոնք կը գործադրեն բարձրագոյն հրամանները, կը հօկեն բարեկարգութեան, կը թուրեան, երմտական գործերու, ճամբաներու եւայլն:

4. Ա. մէն մարդ պարտաւոր է հնազանդիլ պետական պաշտօնի թէ մեծ պաշտօնատարներուն որոնք կառավարութեան ներկայացուցիչն են: Պէտք է յարգել

դանոնք, պէտք է հպատակիլ օրէնքներուն (շերխար, գանձուն եւ նրզաւ) որոնք հաստատուած են արդարութեան վրայ եւ ցոյց կուտան ժողովուրդին պարսֆն ու իրաւունքը : Այս օրէնքները գրուած են Տիրապետին մէջ :

1. Ի՞նչ կ'ընեն պէսական պաշտօնեաները : — 2. Որո՞նք են գաւառի եւ Պոլսոյ պէսական գործերը կատարողները : — 3. Ի՞նչ է անոնց պաշտօնը : — 4. Պարտաւոր ենք նմազանդիլ պէսական պաշտօնեաներուն : Ի՞նչ է օրէնքին հիմն ու սկզբունքը : Ե՞րբ գրուած են օրէնքները :

4. ԴԱՍ. — ԵԼԵԻՄՈՒՏԻ

1. Պետութիւններն ալ մեծ ընտանիքներ կը սեպուին, անոնք ալ ունին ծախսեր ու հաւոյքներ :

2. Պետութեան մը ծախքերը կը կազմեն քաղաքային ու ղինուորային պաշտօնատարներու թոշակները, պետական շէնքերու, ճամբաներու, դպրոցներու համար գործածուած դրամը, ղինուորներու սոճիկն ու պատերազմական պէտքերու, ռազմամթերքի ծախքերն, եւ այլն :

3. Իսկ հասոյթներն են ժողովրդին վճարած տուրքերը, մաքսային (րուստուսար կամ կեօւնիւկ), ղինուորական (պէտէրար), տասանորդի (սողնաւ), վաճառականութեան (քեմէրքիւ), կալուածներու (եւրաւ), ճամբատուրք, մէտրիֆի տուրք, եւլն. , զորոնք ժողովուրդը սիրալոյսով պարտի վճարել, քանի որ այդ դրամը իր օգտին պիտի գործածուի :

4. Անտառները, հանքերը, երկրագործութիւնը երկրի մը հարստութիւնը կը կազմեն :

5. Սրբ պետութիւնն ալ, իր ծախքերն ու հասոյթները կը հաշուէ, կը գրէ յատուկ տոմարներու մէջ, եւ տարեգլխուն կը կազմէ իր հաշուեկշիռը :

Այդ հաշիւներէն հետեւցնելով կը գտնէ թէ առաջիկայ տարի որքան եկամուտ եւ ծախք պիտի ունենայ : Աս ցուցակին կ'ըսեն եղնացոյց կամ պիւտճե :

1. Պետութիւններն ինչի՞ կը նմանին : — 2. Ի՞նչ ծախսեր կ'ունենայ պետութիւնը : — 3. Որո՞նք են հասոյքները : 4. Ի՞նչ նմաւորութիւններ կ'ունայ ունենալ երկիր մը : 5. Ի՞նչ է եղնացոյցը կամ պիւտճե :

ՀԱՅ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

1. ԴԱՍ — ՀԱՅՈՅ ՀԻՆ ԳԻՐԵՐԸ

1. Հայոց հին գրերը. — Հայերը մինչեւ Քրիստոսի 404 թուականը շատ գրեր գործածեցին ու փոխեցին, ինչպէս եանները քերեւագիւր կը գործածէին, այսինքն գամի նման գրեր : Այս գրերու գործածութիւնը, այսինքն ընթերցումն ու գրելը մոռցուած էր : Հատեաններն ալ պահպանուածքեր ունէին, այսինքն պատկեր մը կը գծէին, կը կարգային պատկերին յատկութիւնը, պատկերը ցոյց տուող առարկան ու պատկերին անունին առաջին գիրը : Ասոր գործածութիւնն ալ շատ դժուար ըլլալուն, ժամանակ անցնելէ ետք, մոռցուած էր :

2. Յետոյ իրենց դրացի ժողովուրդներու հետ հարգակցելու համար՝ գործածեցին Յունարէն ու Ասորերէն գրեր : Եկեղեցիներուն մէջ Ս. Գիրքը կը կարգացուէր այս օտար լեզուներով :

3. Ասոնք ալ ունէին իրենց դժուարութիւններն ու անպատեհութիւնները, վասն զի ժողովուրդը չէր հասկընար կարգացուած գրքերն ու ժամերգութիւնները, իսկ շատ վարդապետներ չէին կրնար Ս. Աւետարանը մեկնել ժողովուրդին հասկնալի Հայերէն լեզուով, որովհետեւ Յոյն եւ Ասորի լեզուներուն իրենք ալ տեղեակ չէին :

1. Հայերն ի՞նչ գիր կը գործածէին մինչեւ Քրիստոսի 404 թուականը : — 2. Աճիկ՞ էսք : — 3. Յոյն եւ Ասորի գրերուն համար ի՞նչ գծուաւորքիւն կը կրէին վարդապետներն ու ժողովուրդը :

2. ԴԱՍ. — ՀԱՅՈՑ ԳՐԵՐՈՒ ԳԻԻՏԸ

4. Հայոց գրերու գիւտը. — Այս դժուարութեանց առաջին անհելու համար, Ս. Մեսրոպ՝ Ս. Սահակ Հայրապետին աջակցութեամբ՝ շատ քաղաքներ դնաց, ինչպէս Ասորի Դանիէլ եպիսկոպոսին քով ուրիշ բաւական օգտուեցաւ: Սակայն իր փափաքին կատարելագլէս չհասնելով՝ ապաւինեցաւ Աստուծոյ եւ երազին մէջ թաթ մը տեսաւ որ Ա. Ե. Է. եւլն. կը գրէր:

5. Ս. Մեսրոպ այս տեսիլքէն ետք, Հռոմիստոս յոյն գեղագրին քով դնաց եւ անոր աջակցութեամբ Հայոց գրերը կազմեց, ձևեց յունարէն այբուբենին վրայ:

6. Ս. Մեսրոպ՝ մեծապէս ուրախացած՝ առաջին անգամ Յունարէն լեզուէ Հայերէնի թարգմանեց Սողոմոնի «Առակաց Գիրքը», եւ յետոյ մեծ աշխատութեամբ Հին ու Նոր Կտակարանը, Ս. Սահակ կաթողիկոսին եւ իր եղնիկ, Յովնան, Յովսէփ եւլն. աշակերտներուն հետ: Աստուածաշունչն ա՛յնքան սքանչելի թարգմանեցին որ օտար ազգեր՝ սքանչացած՝ «թագունի թարգմանութեանց» անուանեցին զայն:

7. Ա՛լ այնուհետեւ ամէն տեղ տարածուեցաւ Հայ լեզուի ուսումը դպրոցներու միջոցաւ ու զաղբեցան եկեղեցական ամէն արարողութիւն Ասորի ու Յոյն լեզուներով կատարուելէ, որովհետեւ Քրիստոնէութեան տարածումէն մինչեւ այդ թուականը, տեղ մը Ասորի ուրիշ տեղ մ՛ալ Յոյն լեզուներով կը կատարուէին եկեղեցական արարողութիւններն ու վարդապետ մ՛ալ կ'ելլէր Հայերէնի կը թարգմանէր: Ասկէ մնացած են մեր եկեղեցական գրուածքներու մէջ Յունարէն ու Ասորերէն բառեր, ինչպէս՝ Պոսիստուե, Օրքի, Աշեղուիս, եւլն.:

4. Ի՞նչ քաւ Ս. Մեսրոպ եւ ո՞ր դիմեց Հայերէն գրեր գտելու համար: — 5. Ի՞նչ տեսաւ երազին մէջ: — Որո՞ւ դիմեց: — 6. Առաջին անգամ ո՞ր զիբը քարգմանեց: Յետո՛յ: Որո՞նք օգնեցին Աստուածաւունցի քարգմանութեան: — 7. Անկէ ետք ինչե՞ր քաւ Ս. Մեսրոպ:

3. ԴԱՍ. — ԱՌԱՋԻՆ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐԸ (Ե. Դար)

8. Ս. Սահակի եւ Ս. Մեսրոպի առաջին աշակերտներն անոնք են որ գրերու գիւտին ասոնը բաւական հասակաւոր էին եւ իրենց վարդապետներուն օգնեցին Ս. Գիրքը հայերէնի թարգմանելու: Ասոնց մէջ նշանաւոր են. Յովսէփ Վայոց Չորեցի որ ետքը կաթողիկոս եղաւ, Յովնան Խոստովանող, Ղեռնդ երեց Վանակեղեցի որ Կորիւնին հետ Բիւզանդիոն դնաց եւ անկից Աստուածաշունչի ընտիր օրինակ մը բերաւ, Եգնիկ Կողբացի որ եղծ Աղանդոց անուն գիրքը գրեց, Կորիւն, Մուշե Տարօնեցի, Տիրայր Խորձեակցի, Յովսէփ Պաղեակցի եւ Յովնան Եկեղեցացի (աս երկուքը հզօր աջակից եղան Ս. Մեսրոպին՝ աշակերտ հասցընելու եւ Ս. Գիրքը թարգմանելու համար), Եկոլփ ու Դանակ որոնք Աղուանից երկրին վերակացու եղան, Երեմիա որ թաղեց Ս. Սահակը, եւ Թադիկ կամ Թոդիկ որ Մեսրոպին Տեղապահն եղաւ:

9. Աս առաջին թարգմանիչները, իրենց վարդապետներուն քով կրթուելէ ետքը, զրկուեցան Արևմուտքի նշանաւոր քաղաքները Բիւզանդիոն, Աթէնք, Աղէքսանդրիա, եւայն, ուր բարձրագոյն դպրոցներու մէջ իրենց ուսումը կատարելագործեցին: Ամէնքն ալ յաջողակ կը հանդիսանային իրենց օտարազգի ընկերակիցներուն մէջ եւ նոյն խակ կը գերազանցէին զանոնք:

8. Որո՞նք են առաջին աշակերտներէն նշանաւորներ: Ինչո՞ւ առաջին կը կոչուին: — 9. Առաջին քարգմանիչները ո՞ր դրկուեցան եւ ինչո՞ւ:

4. ԴԱՍ. — ԵՐԿՐՈՐԴ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐ (Ե. Դար)

10. Ինչպէս տեսանք, Սահակ ու Մեսրոպ, Հայերէն գրերու գիւտէն հոռքը, շատ դպրոցներ բացին եւ իրենց ջանքը կրկնապատկեցին հայ մանուկներուն սորվեցընելու հայերէն գրերը եւ ուրիշ ուսում մնեց: Աս դպրոցներուն մէջ դաս ածողներէն խելացի, ու շիւմ, եւ գեղեցկաձայն ազաքը շրջանաւարտ ըլլալէն ետքը, զրկուեցան դարձեալ Արեւմտեան բարձրագոյն վարժարանները: Ասոնք ալ ուսման մէջ զարգանալով՝ իրենց երկիրը վերադարձան եւ Ս. Սահակի ու Ս. Մեսրոպի օրինակին հետեւելով՝ ուսում եւ կրթութիւն տարածեցին, Հայ. եկեղեցիին ու ժողովուրդին օգտակար եղան:

11. Երկրորդ թարգմանիչներն են. Դաւիթ Անյաղք, փելիսովայ, որ Մովսէս Խարենացիին քեռորդին է, Գիւտ կարողիկոս, Յովնան Մանդակունի կարողիկոս, Եղիշէ Պասնագիր (Ս. Վարդանի Ասենազալիքը) որ «Յազագս Վ. եւ Հայոց» գիրքը գրեց, պատմագիր Մովսէս Խորենացի (Մեսրոպի քեռորդին) որ հեզինակն է «Տարեգրութիւն Հայոց» անուն գրքին, Մանբէրե Վերծակող (Խորենացիին եղբայրը), Ղազար Փարպեցի եւ ուրիշներ:

12. Ե. դարուն ծաղկեցաւ հայ գրականութիւնը եւ հայ լեզուն: Ասոր համար կոչուեցաւ Ուկիեղար:

10. Հայերէն գրեւ գիւտէն վերջը ի՞նչ ըրին Սահակ եւ Մեսրոպ: Այդ դպրոցներէն ելլող աւակներէն ո՛րը ըրկուեցան: — 11. Արմն են երկրորդ քարգմանիչներէն նշանաւորները: — 12. Հայ գրականութիւնն ու լեզուն ի՞նչ վիճակ ունեցաւ նիկեոսոց դարուն:

5. ԴԱՍ. — ՄԵՐ ՊԱՐՏԻՔ

13. Թարգմանիչներուն երախտագիտութիւն պարտինք. — Ո՛րչափ պէտք է յարգանք ու սիրենք այս պատուական վարդապետները որոնք լոյսի ջահեր վառեցին ամէնուն սրտին ու մաքրին մէջ: Եկեղեցիին ամէն տարի մեր երանաշնորհ վարդապետներուն, թարթմանիչներուն տօնը կը կատարէ, սակայն հարկ է որ ըսվանդակի հայ ազգն պատիւ ու յարգանք ընծայէ Ս. Թարթմանիչներուն:

14. Հայ քրիստոնեայ ժողովուրդը պարտաւոր է նոյնպէս գագրիլ աշխարհային գործերէ՝ Հայ. Ս. Եկեղեցւոյ առաջին հիմնադիր թագէտ ու Բարթուղիմէոս սրբազան առաքեալներուն, Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի երեք տօներուն եւ ամէն սուրբերուն որ Հայոց լուսաւորութեան պատճառ եղած են եւ որոնց տօնը կատարել եւ զանոնք մասնաւորապէս պատուելու հրահանգ տրուած է Տօնացոյցին եւ Օրացոյցին մէջ(*):

15. Ս. Սահակի մարմինը կը հանդիսանայ Աշտիշափի մէջ եւ Ս. Մեսրոպինը Էջմիածնի մօտերը, Օշական գիւղը, փառասօր մատուաներով:

16. Ս. Թարգմանիչներուն օրը դպրոցական տօն է. երախտագիտական հանդէսներ կատարելու ենք այն օրը, ի պատիւ անոնց Ս. Յիշատակին: Ազգին մէջ գրագէտներն ալ նոյն օրը կը վարձատրուին Ազա Յովսէփ Իզմիրեանցի հաստատած մրցանակով:

13. Ի՞նչ կը պարտինք քարգմանիչներուն եւ ինչո՞ւ: — 14. Ի՞նչ ընելու է ժողովուրդը: — 15. Ա՛րեւ են Ս. Սահակի եւ Ս. Մեսրոպի գերեզմանները: — 16. Թարգմանիչներու տօնն օրը ի՞նչ մրցանակ կը տրուի եւ որո՞ւ: Ի՞նչ էր Ազա Յովսէփ Իզմիրեանցի:

(*) Բացառելի քե ի՛նչ է Տօնացոյցը եւ ի՛նչ է Օրացոյցը:

6. ԴԱՍ. — Ս. ՍՍ.ՀԱԿԻ ՇՍՐԱԿԱՆԸ

17. Ս. Սահակ Պարբեւ որ վերջին ժառանգն էր Հուսարի Տան, ինչպէս տեսանք, նշանաւոր դեր մը կատարած է ազգ. եկեղեցական պատմութեան մէջ, իբրեւ առաքինի, բարեպաշտ ու ազգօգուտ կաթուղիկոս: Ինք գրած է շատ շարականներ հայերէն լեզուով որոնք կ'եզուին եկեղեցիներուն մէջ: Ինք յօրինեց շարականներուն ութը եղանակները որ կ'երգուին մինչեւ այսօր:

18. Մենք ալ ի պատիւ այս սրբազան անձին, կ'երգենք հետեւեալ շարականը:

Որ յարմատոյ հարցն արքոց մեզ գաւազան բոխեցէր. գ'ուսնակ սուրբ հայրապետն, հովուել զհոս քո Բրիսսոս:

Որ զխաւարն անգիտութեան մերազնեայցս շուճեր զիմաստութեան ծագեալ զոյս սովաւորոցս Թորգոսայ:

Որ զհանդերձեալ խորհուրդ քո, Տէր, տեսնաւք արքոյն ծանուցէր, յիշատակի սորա ընկալ զսօնոյց աղաչանս:

17. Ուրի ինչէ՞ր քաւ Ս. Սահակ Պարբեւ: — Նոյն քաւակաւին ո՞ր նշանաւոր մարդը կ'ապրէր: — 18. Ս. Սահակին տօնին օրը ի՞նչ շարական կ'երգենք:

7. ԴԱՍ. — ՈՍԿԵԴԱՐ

ԻԹ. Ինչպէս տեսանք Հայ մատենագրութեան ամէնէն նշանաւոր ժամանակն է հինգերորդ դարը, ուր եկեղեցական թէ աշխարհական մեծամեծներ իրենց ազգեցութիւնը կը բանեցնեն՝ ուսում ու գիտութիւն տարածելու ազգին մէջ:

20. Բայց անկէ առաջ ալ, Հայերն ունեցած են մատենագրական շարժում մը, թէեւ այս մասին անկատար եւ հտատկոտոր աւանդութիւններ միայն ունինք այսօր, ինչպէս Գողթան երգերը՝ հայերէն լեզուով, նոյնպէս պատմութիւն՝ ասորեստանեան եւ յոյն լեզուով որ գտնուեցաւ Նինուէի արքայական մատենադարանին մէջ:

21. Նախաքրիստոնէական դարերու ուրիշ քանի մը մատենագիրներէ ետք, քրիստոնէութեան սկիզբները ունեցանք կրօնական եւ այլ նիւթերու վրայ երկեր, ինչպէս Յանախաստառը զոր գրած է Լուսաորիչ, Ագաքանգեղոս անուն պատմական երկը զոր գրած է համանուն Հռովմայեցին որ արքունի քարտուղար էր, Զեւայի Պարբեւի կրօնական դրուածքները, Փարսոս Բիւրանդի պատմութիւնը: Նոյն շրջանին Պրոշերեսիոս կամ Պարոյր իբրեւ ճարտարախօս մեծ համբաւ ունեցաւ Սթէնքի ու Հռովմի մէջ եւ հայ դպրութեանց պարծանք կը համարուի, նոյն իսկ օտար մատենագիրներու վկայութեամբ: Հռովմի մէջ իր արձանը կանգնեցին՝ վրան գրելով սա բառերը. Թագուհին Հոռո՛ւ՝ քազաւորի Բանին:

22. Մեր կրօնական ու մատենագրական այս մեծ դէմքերէն զատ, աշխարհիկ նշանաւոր դէմքեր եւս ունեցած են իրենց յիշատակելի գործերը զորոնք պիտի տեսնենք Մովսէս Խորենացիի երկին մէջ, որ կը պատահանի Ե. դարուն:

19. Ո՞րն է Հայ մատենագրութեան Ոսկեդարը եւ ինչո՞ւ այսպէս կը կոչուի: — 20. Գրեւո գիտէն առաջ եղած մատենագրական տաժուսէն ի՞նչ բեկորներ կը յիշուին: — 21. Բրիսսոնեան սկիզբները ո՞րոնք մատենագիր կոչուեցան: — 22. Ոչ-եկեղեցական դեմքերու ժամանակագրութիւնը ո՞ր մատենագրին մէջ ուսանելու ենք:

8 ԴԱՍ.—ԱՄՓՈՓՈՒՄ Զ. ԱՄՍՈՒԱՆ

Հայոց հին գրերը. — Մինչև Գրիստոսի 404 թուականը հայերը գործածեցին բեւեռագրեր, պատկերագրեր եւ ընդ, յետոյ յոյն եւ ասորի գրեր, եւ նոյն լեզուներով կը կատարէին ժամերգութիւնները:

Հայոց գրերու գիւտը. — Ս. Սահակի օրով, Ս. Մեսրոպ գտաւ հայերէն տառերը եւ հայերէնի թարգմանուեցան եկեղեցական գրքեր, զպրոցներ բացուեցան եւ հայ լեզուն տարածուեցաւ:

Առաջին աղակերտները, իրենց վարդապետներուն քով կրթուելէ ետք, զրկուեցան Արեւմուտքի նշանաւոր գրող-րոցները, իրենց ուսումը աւարտելու համար. անոնք օգնեցին իրենց վարդապետներուն՝ Ս. Գիրքը հայերէնի թարգմանելու համար:

Երկրորդ աղակերտներն ալ շարունակեցին ուսման մէջ դարգանալ: Անոնք ալ Արեւմուտքի մէջ կատարելագործեցին իրենց ուսումը եւ ապա ունեցան նշանաւոր երկեր: Այս թուականը կը կոչուի հայ մատենագրութեան Ոսկեդարը:

Երախտագետ ըլլալու ենք այս պատուական վարդապետներուն եւ յարգելու ենք անոնց սուրբ յիշատակը, վասն զի անոնք պատճառ եղան հայ ազգին լուսաւորութեան: Ս. Սահակի գերեզմանը Աշտիշատի մէջ եւ Ս. Մեսրոպի գերեզմանը Օշականի մէջ, մեզի յիշեցնելու են անոնց կատարած մեծ գործերը եւ ամէն տարի կատարելու ենք անոնց տօնը:

Ս. Սահակ Պարբեւ հայրապետը ո՛չ միայն նշանաւոր է իբրեւ կաթողիկոս եւ վերջին ժառանգ Լուսաւորչի, այլ նաեւ իբրեւ առաքինի ու բարեպաշտ մարդ: Ան յօրինած է շարականներ, ինչպէս եւ շարականներու ութը եղանակները:

Ոսկեդարէն շատ առաջ ունեցած ենք Գողթան երգերը եւ այլն: Գրիստոնէութեան սկիզբներն ալ ունեցած ենք մատենագիրներ որոնք թէեւ օտար լեզուով գրած են, բայց հայ են եւ իրենց երկերը՝ եկեղեցական, մատենագրական ու պատմական մեծ արժէք ունին:

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1. ԴԱՍ. — ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵԶՐԵՐ

Հրահանգ.—Աղակերտը հետեւեալ սահմաններուն համապատասխանող աշխարհագրական եզրերը բող գտնէ.

1. Հողէ եւ քարէ կազմուած հաստատ գետին մը՝ որ շատ ընդարձակ է:
  2. Աղի ջուրով լեցուն ընդարձակ տարածութիւն մը:
  3. Շատ մեծ ծով մը:
  4. Յամաքին երեսէն շատ բարձր տեղերը:
  5. » » քիչ մը » »
  6. » » շատ ցած » »
  7. Լեռին ու բլուրին ե՛ն բարձր մասը:
  8. Շղթայի մը օղակին պէս իրարու կից եղող լեռները:
  9. Ընդարձակ ու տափարակ երկիր կամ գետին:
  10. Յամաք մը որ ծովով շրջապատուած է:
1. Ի՞նչ է ցամաքը:— 2. Ի՞նչ է ծովը:— 3. Ի՞նչ է ովկիանոսը:— 4. Ի՞նչ է լեռը:— 5. Բլուրը:— 6. Զո՞րը:— 7. Գագա՞քը:— 8. Լեռնաշղթա՞ն:— 9. Գա՞ւթը:— 10. Կղզի՞ն:

2. ԴԱՍ. — ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՇՐՁԱՆԱԿՆԵՐ (*)

1. Թուրքիայի դիրքը.— Օսմանեան երկիրները կը տարածուին Ասիոյ արեւմուտքը ու եւրոպայի արեւելեան հարաւակողմը:

(*) Այս եւ յաջորդ դասերու համար ուսուցչին կը յանձնարարուի առաջնորդ ունենալ Գ. Խաչկունցի ՕՍՄ. ԿԱՅՄՐՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆը:

2. Վարչական լրագրակներ. — Այս ընդարձակ երկիրները վարչական շրջանակներու բաժնուած են, որոնք կը կոչուին վիլայեթ (կուսակալութիւն կամ նահանգ), ասանագ (գաւառ), գագա (գաւառակ) եւ նահիլե (զիւզախումբ): [Տե՛ս Զ. պրակ էջ 7-8, Դաս 1-2]:

3. Եւրոպական Թուրքիոյ վիլայեթներն են.

Կուսակալութիւն	Կեդրոն
1. Կ. Պոլսոյ	Կ. Պոլիս քաղաքը
2. Էտիրնէի	Անգրիանուպոլիս »
3. Սէլանիկի	Սէլանիկ »
4. Գոսսովայի	Իւսկիւպ »
5. Մանասթըրի	Մանասթըր »
6. Շքորայի	Շքորա »
8. Եանեայի	Եանեա »

Հրահանգ. — Եւրոպական քարտեսի մը վրայ ցոյց տալ Թուրքիոյ վիլայեթները:

Նոյնը օրինակէլ՝ առանց գրելու, վիլայեթներուն անունները, բայց գոնէ (վեր ի վերոյ) նշանակելով վիլայեթներուն դիրքը:

1. Աւստրիոյ ռո՛ մասերուն մէջ են Օսմանեան երկիրները: — 2. Նոյն երկիրները ի՞նչ տեսակ վարչական բաժանումներ ունին: — 3. Ո՞րոնք են Եւրոպական Թուրքիոյ վիլայեթները:

3. ԴԱՍ. — ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐ (Բ.)

1. Ասիական Թուրքիա. — Կուսակալութիւններն են.

	Կեդրոն
1. Տրապիզոնի կուսակալութիւն	(Տրապիզոն)
2. Գասթէմունիի »	(Գասթէմունի)
3. Խիւսաւլէնտիկեարի »	(Պրուսա)
4. Այտընի »	(Իզմիր)

5. Գոնեայի կուսակալութիւն	(Գոնեա)
6. Ատանայի »	(Ատանա)
7. Հալէպի »	(Հալէպ)
8. Պէյրութի »	(Պէյրութ)
9. Սուրիայի կամ Շամի »	(Շամ)
10. Հիճազ-Եէմէնի »	(Եէմէն)
11. Պասրայի »	(Պասրա)
12. Պաղտատի »	(Պաղտատ)
13. Մուսուլի »	(Մուսուլ)
14. Վանի »	(Վան)
15. Էրզրումի »	(Էրզրում)
16. Պիթլիսի »	(Պիթլիս)
17. Մամուրէթ իւլ Ազիզլի »	(Մէզրա)
18. Տիարպէքլի »	(Տիարպէքի)
19. Սըվազի »	(Սըվազ)
20. Էնկիւբի »	(Էնկիւբի)
21. ձէզաշիրի Պահրը Աէֆիսի կուս.	(Սազըզ)

2. Նաեւ Ափրիկէի մէջ են .

Դարպ Թարապուսի կուսակալութիւնը եւ ԵԳԻՊՏՈՍԻ իսխարքայութիւնը որ օսմ. պետութեան գերիշխանութիւնը կը վայելէ:

1. Որո՞նք են Ասիական Թուրքիոյ վիլայեթները: — 2. Իսկ Ափրիկէի՞նք:

4. ԴԱՍ. — ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲՍԺԱՆՈՒՄՆԵՐ (Գ.)

Սանեագներ կամ Միւրեարքեֆուրիւններ. — Եւրոպական Թուրքիոյ վիլայեթներուն մէջ են հետեւեալ սանճագները:

1. Կ. Պոլսոյ վիլայեթին մէջ են Սթամպուլի միւլթէսարքութիւնը իր արուարձաններով, եւ Չաթալճայի սանճագը, Պոլսոյ մօտերը:

2. Էտիրնէի կուսակ. մէջ՝ 6 սանճագ. — Էտիրնէ, Կիւմիւլճինէ, Թէքլիրտաղ, Տէտէաղաճ, Կէլիպօլու, Գըրգ քելիսէ :

3. Սէլանիկի կուսակ. մէջ՝ 3 սանճագ. — Սէլանիկ, Սէրէղ, Տրամա :

4. Գօսօվայի կուսակ. մէջ՝ 5 սանճագ. — Իւսկիւլ, Բրիշթինէ, Եէնի Պաղար, Իփէք, Բրէղրին :

5. Մանասթըրի կուսակ. մէջ՝ 5 սանճագ. — Մանասթըր, Սէրֆիչէ, Տէպրէ, Իլպիսան, Գորիճա :

6. Շքոտրայի կուսակ. մէջ՝ 2 սանճագ. — Շքոտրա, Տրաշ :

7. Եանեայի կուսակ. մէջ՝ 4 սանճագ. — Եանեա, Էրկէրի, Բրէվէզա, Պէրաթ :

Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ ո՞ր սանճագներ կան եւ ո՞ր վիլայէրներու մէջ են :

5. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

1. Ասիական Թուրքիոյ կուսակալութիւնները գրեցեք այլուբենի կարգով: Անոնց դեմ գրեցեք նաեւ դասական յորջորջումները՝ եթէ գիտեք, օրինակ՝ Շամ, Դանասկոս-իզմիր, Զախունիա . Տրապիզոն, Պոնտոս. Եւայն :

2. Այլուբենի կարգով գրեցեք Եւրոպական Թուրքիոյ 27 սանճագները՝ ամեն մեկուն դիմաց գրելով թէ ո՞ր կուսակալութեան մէջ են :

3. Ո՞րն է վիլայէթին մէջ պետական գլխ. պաշտօնեան

» » սանճագին »	»	»	»
» » գազային »	»	»	»
» » նահիլէին »	»	»	»

6. ԴԱՍ. — ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐ (Դ.)

Ասիական Թուրքիոյ սանճագներն են .

1. Տրապիզոնի կուսակ. մէջ՝ 4 սանճագ. — Տրապիզոն, Ճանիկ, Լաղիստան եւ Կիւմիւլճանէ :

2. Գասթէմունիի կուսակ. մէջ՝ 4 սանճագ. — Գասթէմունի, Քեանղըրը, Սինոպ, Պոլու :

3. Խիւտալէնտիկեարի կուսակ. մէջ՝ 5 սանճագ. — Պրուսա, Գարասի, Էրթողրուլ, Քէօթմանեա, Գարասիսարը Սահրպ :

4. Այտընի կուսակ. մէջ՝ 5 սանճագ. — Իզմիր, Մէնսթէշէ, Այտըն, Սարուխան, Տէնիզլի :

5. Գոնեայի կուսակ. մէջ՝ 5 սանճագ. — Գոնեա, Նիյոնէ, Պուրտուր, Սպարթա, Թէքէ :

6. Ատանայի կուսակ. մէջ՝ 4 սանճագ. — Ատանա, Ճէպէլի Պէրէքէթ, Խօղան, Իչելի :

7. Հալէպի կուսակ. մէջ՝ 3 սանճագ. — Հալէպ, Մարաշ, Ուրֆա :

8. Պէյրութի կուսակ. մէջ՝ 5 սանճագ. — Պէյրութ, Աքիւս, Շամ Թարապուս, Լաթաքիէ, Պալզա (կամ Նապուս) :

9. Սուրիայի կուսակ. մէջ՝ 4 սանճագ. — Շամ, Համա, Հօրան, Ման :

10. Հիճազ-Եմէնի կուսակ. մէջ՝ (2+4) = 6 սանճագ. — Մէքքէ, Ճիտտէ + Սանա, Ասրը, Հօտէյտա, Թա'աս :

11. Պատրայի կուսակ. մէջ՝ 4 սանճագ. — Պատրա, Միւնթէֆիք, Նէճէտ, Ամարա :

12. Պաղտառի կուսակ. մէջ՝ 3 սանճագ. — Պաղտառ, Հիլիէ, Քէրպէլա :

13. Մուսուլի կուսակ. մէջ՝ 3 սանճագ. — Մուսուլ, Շէհրիզօր, Սիւլէյմանիյէ :

14. Վանի կուսակ. մէջ՝ 2 սանձագ. — Վան, Հէք-
քնարի:

15. Էրզրուսի կուսակ. մէջ՝ 3 սանձագ. — Էրզրուս,
Պայաղիա, Էրզինձան:

Ասիական Թուրքիոյ մէջ ո՞ր սանձագները կան եւ ո՞ր վիլայեթ-
ներու մէջ են:

7. ԴԱՍ. — ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐ (Ե.)

(Շար. 6. Դասին)

16. Պիթլիսի կուսակալութեան մէջ՝ 4 սանձագ. —
Պիթլիս, Սղերք, Մուշ, Կինճ:

17. Մամուրէթիւ Սղիղի կուսակ. մէջ՝ 3 սանձագ.
— Խարբութ, Մալաթիա, Տէրափ:

18. Տիարպէքիւրի կուսակ. մէջ՝ 3 սանձագ. — Տիար-
պէքիւր, Մարտին, Արղընի-Մատէն:

19. Սրվաղի կուսակ. մէջ՝ 4 սանձագ. — Սըվաղ,
Ամասիա, Գարահիսարի շարգի եւ Թօգաթ:

20. Էնկիւրիւի կուսակ. մէջ՝ 4 սանձագ. — Անգարէ,
Գըրչէհիւր, Գայսէրի, Եօզղատ:

21. Ճէզայրի Պահրը Սէֆէտի կուսակալութիւնը կըզ-
գինսրէ կը բազկանայ եւ ունի 4 սանձագ. — Հոռոս,
Միտիլի, Սագըզ, Լիմնոս:

Ուրշն սանձագներ. — Քանի մը սանձագներ ալ կան
որոնք այս կամ այն կուսակալութեան չեն պատկանիր
եւ իրենց վարչական յարաբերութիւնը ուղղակի Կ. Պոլ-
սոյ կառավարութենէն կախում ունին: Ասոնք են.

1. Իզմիտ կամ Գօճա Ելի (Մարմարայի ու Սեւ ծո-
վու վրայ):

2. Պիղա, (Մարմարայի, Արշիպեղազոսի ծովերուն եւ
Չանազ-Գալէի ու Խիւտավէնտիկեարի միջեւ):

3. Գուտար Շէրիֆ, Երուսաղեմ, (Պէյրութի եւ Մի-
ջերկրական ծովին միջեւ):

4. Զօր սանձագը (Եփրատի ու Հալէպի վիլայէթին
միջեւ): Գլխաւոր քաղաքն է Տէյր:

Որո՞նք են Ասիական Թուրքիոյ միւս սանձագները: Ատեցմէ զաս
ո՞ր սանձագներ կան որ ուղղակի Պոլսոյ կեդրոնական կառավարու-
թեան կախում ունին:

8. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

1. Ալբուքէնի կարգով գրեցէք Ասիական Թուրքիոյ
բոլոր սանձագները՝ ամեն մեկուն դէմ գրելով թէ ո՞ր վի-
լայեթին մէջ են:

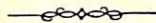
2. Որոշեցէք թէ անոնց մէջ որո՞նք են պատմական քա-
ղաքներ եւ գրեցէք անոնց նախնական յորջորջումը:

3. Ձեր գտնուած գիւղը կամ քաղաքը ո՞ր նահիլէին,
ո՞ր գազային, ո՞ր սանձագին եւ ո՞ր վիլայեթին կը պատ-
կանի:

4. Ասիական Թուրքիոյ քարտէսի մը վրայ ցոյց տուէք
վիլայեթներուն դիրքը եւ քեք անուանէրը:

Թ Ո Ւ Ա Բ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

1. ԴԱՍ. — ԲԱԺԱՆՈՒՄ

1. Ի՞նչ է բաժանումը. — Առազին օրինակ. — 28 զրուշ կայ քուլս եւ կ'ուզեմ քանի մը հատ մեծ թուաբանութիւն գնել: Գրավաճառը կ'ըսէ որ հատը 7 զրշ.ի կուտամ, կրնամք գիտնալ թէ 28 զրշ.ով քանի՞ թուաբանութեան դասագիրք կրնամ գնել: Յայտնի է որ ես կրնամ գնել այնքան թուաբանութիւն որքան 7 զրշ. կայ 28 զրշ.ին մէջ: Ուրեմն պէտք է փնտոնեմ թէ 28ին մէջ քանի՞ հատ 7 կայ: Աւասիկ այս փնտոնելու գործողութիւնը բաժաւորում կ'ըսուի: Հետեւաբար 7ը պէտք է բաժնեց 28ին մէջ: Հիմա գտնելու համար թէ 7ը քանի՞ անգամ կայ 28ին մէջ, 7ը կը հանենք 28էն ա՛յնքան անգամ որքան կարելի է: 28—7=21 (1 անգամ): 21—7=14 (2 անգամ): 14—7=7 (3 անգամ): 7—7=0 (4 անգամ): Ուրեմն 7ը 4 անգամէն հանեցին 28էն՝ բան չմնաց՝ ըսել է թէ 7ը 28ին մէջ կայ 4 անգամ, հետեւաբար 28 զրշ.ով ես կրնամ գնել 4 հատ թուաբանութիւն, հատը 7 զրշ.էն:

1. Բաժանման օրինակ մը տուէ:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — **1.** Մարդ մը 64 զրշ.ի 16 զւյգ գուլպայ գնեց, մէկ զւյգը քանի՞ զրշ.ի եկաւ: — **2.** Խանութպան մը ծախեց 8 Ֆէս 72 զրշ.ի, մէկ Ֆէսը քանի՞ զրշ. արժեց: — **3.** Պղտնի աղջիկ մը 5 ամսուան մէջ 15 զրշ. խնայեց, մէկ ամսուան մէջ քանի՞ զրշ. խնայած էր: — **4.** Ընտանիք մը 20 օրուան մէջ 80 օխա կաթ կը գործածէ, օրական քանի՞ օխա կաթի պէտք ունի: — **5.** Ջրաղացի մը քարը մէկ երկվայրկեանի մէջ կը դառնայ 45 անգամ, քանի՞ անգամ կը դառնայ մէկ վայրկեանի մէջ և քանի՞ անգամ առաւօտէն մինչև երեկուն 12 ժամ:

ուան մէջ: — **6.** Վաճառական մը գնեց 138 ծրար կտաւ, մէկ ծրարը 48 զրշ.էն, քանի՞ զրշ. պիտի տայ: — **7.** Պարսպ հող մը կայ քաղաքին մէջ, տէրը կը ծախէ զայն, կ'որոշէն որ հարկւր քառակուսի մէթրը արժէ 192 զրշ. Ի՞նչ պիտի արժէ ամբողջ հողը եթէ անոր մեծութիւնը ըլլայ 212 հատ 100 քառակուսի մէթր: **8.** Փայտ ծախող մը 200 չէքի փայտ գնեց 3000 զրշ.ի. հիմա այնպէս մը ծախեց որ չէքի գլուխ 8 զրշ. վաստկեցաւ, ամբողջ փայտը քանի՞ զրշ.ի ծախեց: — **9.** Մարդ մը ամիսը 8 ոսկի ամսական ունի, տարին քանի՞ զրշ. կը ստանայ և քանի՞ զրշ. կը մնայ իրեն եթէ իր տարեկան ծախքն ըլլայ 60 ոսկի. (մէկ ոսկին 108 զրշ.էն հաշուեցէք): — **10.** Բանուր մը 35 օրուան մէջ շահեցաւ 230 զրշ. օրը քանի՞ զրշ. կ'առնէր: — **11.** Կոշկակար մը շարժը կ'առնէ 54 զրշ. ուրիշ մը կ'առնէ 66 զրշ. մէկը միւսէն օրական քանի՞ զրշ. աւելի կ'առնէ:

2 ԴԱՍ.—ԲԱԺԱՆՈՒՄ (Շար)

2. Բաժանումի սահմանը. — Նախորդ օրինակին մէջ մենք փնտոնեցինք թէ 28ին մէջ քանի՞ հատ 7 կայ եւ ըսինք որ 7ը բաժնեցինք 28ին մէջ: Ուրեմն. երբ կը փնտոնենք թէ թիւ մը քանի՞ անգամ կը պարունակուի ուրիշ թիւի մը մէջ, ա՛յս է ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ:

2. Ի՞նչ թել է թիւ մը ուրիշ թիւով բաժնել:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — **12.** 5 մէթր կերպաս գնեցի 65 զրշ.ի, մէկ մէթրը քանի՞ զրշ.ի եկաւ: — **13.** 5 կողմի մէջ 60 խնձոր կայ, ամէն մէկ կողմին մէջ քանի՞ խնձոր կայ: — **14.** 32 մեծիտիկ կրնանք 8 հատ բանթալոն գնել, մէկ բանթալոնը քանի՞ մեծիտիկ կ'արժէ: — **15.** 12 ծրար սպարմաչէթի մէջ 96 հատ մում կայ, մէկ ծրարը քանի՞ մում կը պարունակէ: — **16.** Մէկ ժամը 60 վայրկեան ունի, 12 ժամուան մէջ քանի՞ վայրկեան կայ: **17.** Այգի մը մէջ 35 կարգ որթատունկ կայ, ամէն մէկ կարգին վրայ 154 տունկ, եթէ ամէն մէկ տունկը 8 ողկոյզ տայ, ամբողջ այգին քանի՞ ողկոյզ կուտայ: — **18.** Եթէ մէկ որթատունկը երկու օխա շերտ տայ, ամբողջ խաղողը քանի՞ օխա շերտ կուտայ:

3 ԴԱՍ.—ԲԱԺԱՆՈՒՄ (Շար.)

3. Բաժանելի, բաժանարար, բանորդ. — Այն թիւը զոր կը բաժնենք կը կոչուի բաժանելի, այն թիւը որով կը բաժնենք, կ'ըսուի բաժանարար, իսկ երրորդ թիւ մը որ այս բաժանումէն կ'ելլէ, կը կոչուի քանորդ:

3. Ի՞նչ կը կոչուի այն թիւը զոր կը բաժնենք: — Իսկ այն թիւը որով կը բաժնենք: — Բաժանման արդիւնք:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 19. Եթէ մարդ մը 4 ժամէն 24 հազարամեթր տեղ կրնայ քայլել, մէկ ժամէն քանի՞ հազարամեթր կը քայլէ: — 20. 7 հոգի մէկտեղ գացին ճաշարան մը ճաշելու, եթէ 35 զըշ վճարեն ամէնքը մէկտեղ, մէկ հոգիէն քանի՞ զըշ բաժին կ'իջնայ: — 21. Երկիրը 24 ժամուան մէջ արեւին շուրջը կը դառնայ, ուրեմն քանի՞ երկվայրկեանէն կը դառնայ արեւին շուրջը: — 22. Վաճառական մը ձեռք մը զգեստ 250 զըշի ծախելով 45 զըշ կը շահի, 10 ձեռք այս տեսակ զգեստէ քանի՞ զըշ կը շահի: — 23. Զի մը մէկ վայրկեանի մէջ կը քայլ 122 մեթր տեղ, ձիաորը քաղաքէն ելլելով 45 վայրկեանէն հասաւ Ա. գիւղը. յետոյ անկից մեկնելով 16 վայրկեանէն հասաւ Բ. գիւղը. ասկէ ալ մեկնելով 58 վայրկեանէն հասաւ Գ. գիւղը. հիմա գտէք թէ այս երեք գիւղերէն ամէն մէկը քանի՞ մեթր հեռու է քաղաքէն: — 24. Մարդ մը կը բանեցնէ օրը 8 բանուօր և ամէն մէկին օրողէք կուտայ 7 զըշ օրը քանի՞ զըշ և շարաթը քանի՞ զըշ վճարած կ'ըլլայ ամէնուն:

4. ԴԱՍ.—ԲԱԺԱՆՈՒՄ (Շար.)

4. Ի՞նչ է բաժանումը. — Երկրորդ օրինակ. — Կ'ուզենք 20 հատ զրջածայր բաժնել 5 տղայի մէջ, ամէն մէկ տղային քանի՞ զրջածայր կ'իջնայ: Ըսել է թէ հիմա սա 20 հատ զրջածայրը պիտի բաժնենք հինգ հաւասար մասերու: Աղէկ. կ'առնեմ աս տուփին մէջէն 5 հատ զրջածայր և ամէն մէկ տղային մէջ մէկ հատ կուտամ. այն ատեն տուփին մէջ կը մնայ 15 զրջածայր, իսկ ա-

մէն մէկ տղան կ'առնենայ 1 զրջածայր: Յետոյ 5 հատ ալ կ'առնեմ և ամէն մէկուն մէջ մէկ հատ կուտամ. տուփին մէջ կը մնայ 10 հատ, իսկ ամէն մէկ տղայ կ'առնենայ 2 հատ Յետոյ 5 հատ ալ կ'առնեմ, տուփին մէջ կը մնայ 5 հատ և ամէն մէկ տղայի քով կ'ըլլայ 3 հատ. վերջին 5ն ալ կ'առնեմ. տուփին մէջ բան չի մնար. յայց ամէն մէկ տղայ 4 զրջածայր կ'առնենայ: Սապէս 20—5=15: 15—5=10: 10—5=5: 5—5=0: 5 տղային ամէն մէկը 4 հատ ունի. $\frac{1}{4} + \frac{2}{4} + \frac{3}{4} + \frac{4}{4} + \frac{5}{4} = 20$: Աւասիկ աս ալ բաժանում է:

4. Բաժանումի օրինակ մի տուէք, զործողութիւնը բացատրելու համար: Ի՞նչ լսել է բաժնել:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 25. Մայր մը օխա մը կեռաս դնեց և բաժնեց իր 5 զուակներուն մէջ, ամէն մէկ զուակին քանի՞ կեռաս ինկաւ, եթէ մէկ օխան 45 կեռաս կը պարունակէր: — 26. Մէկը կ'ուզէ 104 ընկոյզ բաժնել 8 տղաքներու մէջ. ամէն մէկուն քանի՞ հատ կ'իջնայ: — 27. Վաճառական մը 112 մեթր չափա կը ծախէ, մեթրը 65 զըշէն, քանի՞ զըշ պիտի առնէ: — 28. Տղայ մը մէկ վայրկեանի մէջ 67 մեթր տեղ կը քայլէ, ամբողջ ժամ մը և 5 վայրկեան քայլեց այս տղան, ուրեմն քանի՞ մեթր ճամբայ ըրաւ: — 29. Մարդ մը շարաթը 125 զըշ ծախք կ'ընէ, ամբողջ տարին որ 52 շարաթ է, քանի՞ զըշ ծախք կ'ընէ: — 30. Պարտիզպան մը օրը կրնայ 15 զըշի ծաղիկ և 38 զըշի բանջարեղէն շուկան բերել, մէկ ամսուան մէջ ի՞նչ կը շահի: — 31. Եթէ այս պարտիզպանը օրը 12 զըշ ալ ծախք ընէ պարտեղին համար, իր զուտ շահը ի՞նչ կ'ըլլայ: — 32. Թղթավաճառ մը 12 ծրար թուղթ ծախեց 60 զըշի, ամէն մէկ ծրարը քանի՞ ծախեց: — 33. Երկրագործ մը 15 կողով գետնախնձոր թաղեց հողին տակ, ամէն մէկ կողովը կը պարունակէր 28 օխա և ամէն մէկ օխան գարնան ժամանակ կրնայ արժել 2 զըշ քանի՞ զըշի տարանք ունի հողին տակ այս երկրագործը: — 34. Աշակերտ մը սա միջին թիւերը առած է մարտ ամսոյ մէջ. հայերէն՝ 8. թուար. 6. պատմ. 7. գիտութիւններ 8. բարոյագիտ. 4. գիր 5.

գծագր. 7. Բնչ է այս աշակերտին ամսական միջին թիւը: — 35. Արտի մը մէջ 42 դէզ կայ և ամէն մէկ դէզին մէջ 30 խուրձ, քանի՞ խուրձ է արտին հունձքը:

5 ԴԱԱ.—ԲԱԺԱՆՈՒՄ (Շար.)

5. Բաժանումի մէկ ուրիշ սահմանը. — Նախորդ դասին մէնք խնդիր մը լուծեցինք: Այս խնդրին նայելով քաժնեղ կը նշանակէ թիւ մը այնքան հաւասար մասերու վերածել, որքան միտքիս կայ միւս թիւին մէջ:

5. Բաժանման մէկ ուրիշ սահմանը տւէ:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 36. 8 տղայ կողով մը կեռաս բաժնեցին մէջերնին, կողովին մէջ 176 հատ կեռաս կար, Բնչ ինչու ամէն մէկուն բաժինը: — 37. Ընտանիք մը 16 օրուան ճամբայ ըրաւ և ծախսեց 128 մէճիտիէ, օրը քանի՞ մէճիտիէ ծախք ըրաւ: 38. Կերձակ մը 42 մէթրոնոց ծրար մը չուխայ գնեց և անով շինեց 7 ձեռք զգեստ, ամէն մէկ ձեռք զգեստին քանի՞ մէթր գնաց: 39. Հովիւ մը ամիսը կը վաստկի 112 զրշ. քանի՞ ամիսէն կընայ վաստկել 560 զրշ.: — 40. Դարբին մը մանգաղ մը շինելու համար, երկաթի կտորը 12 անգամ կրակի մէջ կարմրեցուց և ամէն մէկ անգամին 44 մուրճի հարուած տուաւ անոր. քանի՞ հարուած ձով շինուեցաւ մանգաղը:

6. ԴԱԱ.—ԲԱԺԱՆՈՒՄ (Շար.)

6. Բաժանելի, բաժանարար, քանորդ. — Այն թիւը զոր կ'ուզենք մասերու բաժնել, կը կոչուի բաժանելի, այն թիւը որ կը ցուցնէ թէ քանի՞ մասերու բաժնուելու է, կըսուի բաժանարար. ամէն մէկ մասը, որ բաժանուածէն կ'ելլէ, քանորդ կ'ըսուի. Այսպէս, նախորդ խնդիրին մէջ, 20ը բաժանելի է, 5ը բաժանարար, 4ը՝ քանորդ:

6. Երբ բաժին ընել ուզենք, ի՞նչ կը ցուցենք բաժանելի, բաժանարար եւ քանորդ:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 41. Հացագործ մը էր մէկ յաճախորդին 100 հատ հաց տուած է, 10 հացը կը կշռէ 8 օխա և օխան կ'արժէ 1 զրշ. քանի՞ զրշ. առնելիք ունի հացագործը: — 42. Գրավաճառ մը 15 ծրար գերք զրկեց դուրս, եթէ ամէն մէկ ծրարը կը պարունակէ 12 կտոր գերք և ամէն մէկ գերքը կ'արժէ միջին հաշիւով 4 զրշ. գրավաճառը քանի՞ զրշ. գերք զրկած կ'ըլլայ: — 43. Ագարակատեր մը քաղաքի շուկան կը զրկէ 3 հատ եզ 22 ոչխար և 4 կով՝ ծախելու. եզները կը ծախէ հատը 485 զրշ. ոչխարները հատը 42ի և կովերը հատը 300ի, քանի՞ զրշ. կ'առնէ ընդամենը: — 44. Մտուկ մը օժառ կը կշռէ 48 օխա, գնողը մէկ օխային 4 զրշ. կը սակարկէ, բայց օժառը պարպելէ յետոյ կը կշռեն դատարի անտուկը որ կուգայ 9 օխա, քանի՞ զրշ. պիտի վճարուի օժառին: — 45. Վաճառական մը 72 հատ աթոռ ունի, 6 տուզինա ծախեց, քանի՞ աթոռ մնաց իրեն:

7. ԴԱԱ.—ԲԱԺԱՆՈՒՄ (Շար.)

7. Բաժանումի մնացորդ. — Առաջին օրինակ. — Բովս 22 զրշ. կայ, շուկայ կ'երթամ շաքար գնելու. մարդը կ'ըսէ որ օխան 4 զրշ. կուտամ. բայց է պիտի գնենք այնքան օխա որչափ 4 զրշ. կայ 22 զրշ.ին մէջ: Արդ 22—4=18: 18—4=14: 14—4=10: 10—4=6: 6—4=2: Ինչպէս կը տեսնէք, 4ը 5 անգամ հանեցինք 22էն, մնաց 2, եւ 4ը 2էն չ'ելլեր, օրովհետեւ անկէ աւելի մեծ է: Աւասիկ սա 2ը բաժանուելին մնացորդն է:

7. Հասկցուցէք թէ ի՞նչ է բաժանման մնացորդը:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 46. Տան մը պատուհանները գոցելու համար 56 կտոր քառակուսի ապակի պէտք է, եթէ ամէն մէկ պատուհանին համար 8 կտոր ապակի երթայ, կընա՞ք բաժնէ թէ տունը քանի՞ պատուհան ունի: — 47. 6 հատ պղտիկ ազջիկներ իրենց մէջ բաժնեցին 50 հատ ընկշող ամէն մէկուն քանի՞ հատ ինչու և Բնչ աւելցաւ: — 48. Եթէ 3 հոգի իրենց մէջ բաժնեն 42 զրշ. և 5 հոգի ալ իրենց մէջ բաժնեն 65 զրշ. առաջիններու բաժնինը աւելի շատ կ'ըլլայ, թէ վերջիններունը: — 49. Քանի՞ պատառաքաղ կայ 4 տուփի մէջ, եթէ ամէն մէկ տուփը 2ական երկտասնեակ կը պարունակէ:

8. ԴԱՍ.—ԲԱԺԱՆՈՒՄ (Շար.)

Յ. Բաժանումին մնացորդը. — Երկրորդ օրինակ. — Եթէ 22 զրչի տեղ 22 հատ գնտակ ունենանք եւ բաժնենք 5 տղաքներուն, ամէն մէկուն կ'իյնայ 4 գնտակ եւ 2 գնտակ ալ կ'աւելնայ: Այս 2ը մնացորդ է: Ուրեմն երբ բաժանարարը բաժանելիէն կը հանենք սաչափ անգամ ու յետոյ կը մնայ այնպիսի թիւ մը որ բաժանարարէն աւելի փոքր է, այդ թիւը կը կոչուի մնացորդ:

8. Ուրի՛ք օրինակ մ'ալ տւէ՛ք: 1*6չ ըսել է բաժանման մնացորդ:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— 50. Պղտիկ տղայ մը գերբ մը առաւ կարգալու, քանի՞ օրէն պիտի լմնցնէ այս գերբը, եթէ օրը 5 երես կարգայ եւ գերբն ալ 75 երես ունենայ: — 51. Բանուորուհի մը երեք կտոր տանիթէլա ըմպեցաւ. առաջին կտորը 35 մէթր, երկրորդը 18, երրորդը 21 մէթր երկար, եւ ծախեց մէկ մէթրը 3 զրշէ, քանի՞ զրշ առաւ ընդամէնը:

9. ԴԱՍ.—ԲԱԺԱՆՈՒՄ (Շար.)

Յ. Բաժանումին մնացորդը միշտ աւելի փոքր է բաժանարարէն, — Այո՛, եթէ բաժանման մէջ մնացորդը աւելի մեծ ըլլայ բաժանարարէն, այն ատեն կրնանք անգամ մըն ալ բաժնել. օրինակ եթէ 5ը 26ի մէջ բաժնենք 5 անգամ, կը մնայ 6. յայտնի է որ 6ը 5էն մեծ է եւ 5ը անգամ մըն ալ կը բաժնուի անոր մէջ, ուրեմն 6ը մնացորդ չէ. հոս մնացորդը 1 է:

10. Ճիշտ բաժանում. — Երբ բաժանումի մէջ մնացորդ չմնայ, կ'ըսուի թէ բաժանումը ճիշտ է, կամ ճիշտ բաժնուեցաւ:

9. Բաժանման մնացորդը բաժանարարէն մեծ է թէ պզտիկ: — 10. Բաժանման գործողութիւնը ե՞րբ նիւտ է:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— 52. Ճամբորդ մը միտքը դրած է 84 հազարամէթր ճամբայ երթալ, քանի՞ ժամէն կրնայ երթալ եթէ ժամը 8 հազարամէթր քալէ: — 53. Պարտեղի մը տէրը կողով մը խնձոր բաժնեց շատ մը տղաքներու, կողովին մէջ 104 խնձոր կար եւ ամէն մէկ տղայէն 13 խնձոր բաժին ինկաւ. տղաքները քանի՞ էին: — 54. Գիւղացի մը 4 ժամուան մէջ 28 հազարամէթր տեղ քալեց, մէկ ժամը ս՞րջափ հազարամէթր ճամբայ կրաւ: — 55. Մարդ մը օրը 63 զրշ կը վճարէ քանի մը բանուորներու, ամէն մէկուն օրականը 7 զրշ: Ըլլալով, բանուորները քանի՞ հոգի են: — 56. Ժամացոյց մը օրը 6 վայրկեան առաջ կ'երթայ, քանի՞ օրէն մէկ ժամ առաջ գացած կ'ըլլայ:

10. ԴԱՍ.—ԲԱԺԱՆՈՒՄ (Շար.)

11. Բաժանման նշանը. — Բաժանումը սովորաբար սա (:) նշանովը կը ցուցուի՝ որուն կ'ըսուի բաժանեալ եւ կը դրուի բաժանելիին ու բաժանարարին մէջտեղը: Այսպէս 24 : 8. կը կարգացուի 24 բաժանեալ 8 :

11. Ո՞րն է բաժանման նշանը:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— 57. Եթէ մէկ երկոտանեակ շապիկը 60 զրշ արժէ, մէկ շապիկը քանի՞ կ'արժէ: — 58. 144 զրշով քանի՞ արշըն չուխ կրնանք գնել, եթէ մէկ արշընը 24 զրշ արժէ: — 59. Գպրոցի մը մէջ շաբաթը 16 գրէչ կը սրուի աշակերտներուն, մէկ տուփ գրէչը որ 112 հատ կը պարունակէ, քանի՞ շաբաթէն կը լմնայ: — 60. Մառուղիի մը երկու կողմը 64 ծառ կայ, կէսը սաղին կէսը անդին, քանի՞ ծառ կայ ամէն մէկ կողմը: — 61. Վարպետ մը օրական 18 զրշով գործ մը լմնցուց եւ առաւ 168 զրշ քանի՞ օրէն աւարտեց այդ գործը: — 62. Երկու երկոտանեակ (տուղինա) ընկողոյ ունիմ եւ կ'ուզեմ ընկերներուս հետ բաժնել, քանի՞ հատ կ'իյնայ ամէն մէկուն եթէ 3 հոգի ըլլանք: Քանի՞ հատ կ'իյնայ եթէ 4, 6, 12 հոգի ըլլանք:

11. ԴԱՍ. — ԲԱԺԱՆՈՒՄ (Շար.)

12. Ի՞նչպէս կրնանք ընել բաժանումը. — Իրաւ է որ թիւ մը ուրիշ թիւի մը մէջ բաժնելու համար կրնանք բաժանարարը իրարու ետեւէ բաժանելիէն հանել, մինչեւ որ ձիշտ բաժնուի, կամ մնացորդ տայ: Բայց ասի շատ երկար է եւ ամենեւին այս տեսակ բաժանում չենք ընել: Սովորական բաժանումը կ'ընենք հաշուի առնելով բաժանարարին եւ քանորդին թիւերը:

12. Ի՞նչպէս կը կատարուի բաժանումը:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 63. Ժամացոյց մը որը 5 վայրկեան առաջ կ'երթայ, քանի՞ օրէն 45 վայրկեան առաջ գացած կ'ըլլայ: — 64. Սուրհանդակ մը 6 ժամէն 54 հազարամէթր տեղ գնաց, ժամը քանի՞ հազարամէթր տեղ գնաց:

12. ԴԱՍ. — ԲԱԺԱՆՈՒՄ (Շար.)

13. Ի՞նչպէս կրնանք գիտնալ թէ քանորդը մէկ կամ մէկէ աւելի բուանջան կ'ունենայ. — Օրինակ. 164ին մէջ կ'ուղենք բաժնել 38: Այս 38 բաժանարարին աջ կողմը գրէք զերօ մը՝ կ'ըլլայ 380, որ 168էն մեծ է եւ անոր մէջ չի բաժնուիր, իսկ 38ը կը բաժնուէր: Ուրեմն գիտնալու համար թէ քանորդը քանի՞ թուանշան պիտի ունենայ, բաժանարարին աջ կողմը կ'աւելցնենք զերօ մը. բաժանարարը այն ատեն 10 անգամ կը մեծնայ. յետոյ կը գիտենք թէ 10 անգամ մեծցած ստանարարը կրնա՞մ բաժնուիլ բաժանելիին մէջ. եթէ չի բաժնուիր, ըսել է թէ քանորդը մէկ թուանշան պիտի ըլլայ, իսկ եթէ կը բաժնուի, ըսել է թէ քանորդը մէկէն աւելի եւ գոնէ երկու թուանշան կ'ըլլայ:

13. Ի՞նչպէս կրնանք գիտնալ թէ քանորդը մէկ կամ մէկէ աւելի բուանջան պիտի ունենայ:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 65. 12 հատ շապիկ շինելու համար 48 արշըն կտաւ գործածեցինք, մէկ շապիկը քանի՞ արշըն է:

13 ԴԱՍ. — ԲԱԺԱՆՈՒՄ (Շար.)

14. Բաժանարարն ալ քանորդն ալ մէկ մէկ բուանջան ունին. — Առաջին օրինակ. — Բաժանարարն ալ, քանորդն ալ մէկ մէկ թուանշան ունենալու համար, պէտք է որ բաժանելին 100էն պզտիկ ըլլայ: Այսպէս, 28ը՝ որ 100էն փոքր է՝ բաժանելի ըլլայ, 7ը բաժանարար, գիտենք որ 4 անգամ 7ը՝ կ'ընէ 28. ուրմն քանորդն է 4, որ մէկ թիւ է: Այս տեսակ բաժանումներու մէջ քանորդը անմիջապէս կը գտնենք բազմապատկութեան աղիւսակին մէջ:

14. Բաժանեցէք 28ը 7ով:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 66. Բաժնեցէք 35ը 7ով: 48ը 6ով: 54ը 9ով: 16ը 4ով: 81ը 9ով: 72ը 8ով: 42ը 7ով: 56ը 8ով: — 67. Բարեկենդանի արձակուրդին, Յակոբը միտք ունի 40 խնդիր լուծել, որը 5 խնդիր լուծելով՝ քանի՞ օրէն կ'աւարտէ: — 68. Նարեկին ըսին որ այս տարուան արձակուրդը 42 օր պիտի ըլլայ, հիմա՞ Նարեկը կ'ուզէ համրել թէ քանի՞ շաբաթ կ'ընէ: — 69. Եղայրս 72 գրչածայր ունէր, ասոր քառորդը ինծի տուաւ, ըսել է եւ քանի՞ գրչածայր ունիմ՝ հիմա: — 70. 8 մէթր կերպաս գնեցի եւ 48 դր. տուի, մէկ մէթրը քանի՞ եկաւ: — 71. Մարդ մը ձիով 98 հազարամէթր տեղ գնաց 7 ժամուան մէջ, մէկ ժամէն քանի՞ հազարամէթր ճամբայ կորեց: — 72. Վաճառական մը 9 հովանոց ծախեց եւ 36 քառորդ մէճիտիէ առաւ, հատը քանի՞ քառորդի տուաւ:

14. ԴԱՍ.—ԲԱԺԱՆՈՒՄ (Շար.)

15. Բաժանարարն ու Բանորդը մէյ մէկ բուանդան են . — Երկրորդ օրինակ. — Կ'ուղենք 53ը 9ով բաժնել: Գիտենք որ 5 անգամ 9 կ'ընէ 45, իսկ 6 անգամ 9, կ'ընէ 54 . մեր բաժանելին է 53, որ 45էն մնծ է, բայց 54էն փոքր է: Ըսել է թէ 9ը 53ի մէջ 5 անգամ կայ եւ մնացորդ կուտայ այնքան որքան 45ը պակաս է 53էն, այսինքն 8ը . հաս ալ քանորդը գտանք բազմապատկութեան աղբասակին միջոցաւ :

15. Բաժնեցեք 53ը 9ով:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 73. Բաժնեցեք 37ը 7ով: 51ը 6ով: 58ը 9ով: 19ը 4ով: 87ը 9ով: 78ը 8ով: 45ը 7ով: 60ը 8ով: 74. Երկու քաղաքներ իրարմէ 63 հազարամէթր հեռու են, քանի՞ ժամէն կարելի է մէկ քաղաքէն միւսը երթալ, եթէ մարդ ժամը 7 հազարամէթր կարէ: — 75. Գործաւոր մը շարաթ օր առաւ 6± զըշ շարաթական, օրը քանի զըշ կը վաստկեր: — 76. 4 տղայ իրենց մէջ բաժնեցին 14 խնձոր, ամէն մէկին քանի՞ հատ ինկաւ:

15. ԴԱՍ.—ԲԱԺԱՆՈՒՄ (Շար.)

16. Եթէ բաժանարարը մէկէ աւելի բուանդան ունենայ, քանորդը կրնայ մէկ բուանդան ունենալ: — Կ'ուղենք 2781ը բաժնել 752ով: Կը գրենք բաժանելին եւ անոր աջ կողմը վերէն վար գիծ մը կ'իջեցնենք, յետոյ բաժանելին զիմացը՝ գծին միւս կողմը՝ կը գրենք բաժանարարը եւ տակէն գիծ մը, բաժանելի 2781 752 բաժանարար այս գծին տակ ալ 2256 3 ֆակտոր պէտք է գրենք քանի մնացորդ 525 նորդը: Յետոյ կ'առնենք բաժանարարի առաջին թիւը 7, եւ բաժանելին ալ առաջին թիւը 2. կը տեսնենք որ 2ին մէջ 7ը չի բաժնուիր, այն ատեն կ'առնենք բա-

ժանելին երկու թիւը 27, որուն մէջ 7ը կը բաժնուի եւ 3 անգամ կայ: Այս 3ը քանորդն է, կը գրենք զան եւ ալ 3ով կը բազմապատկենք 752ը եւ արտադրեալը կը գրենք բաժանելին տակ, յետոյ կը հանենք 525ը մնացորդն է:

16.—Ի՞նչպէս 2781ը 752ով կը բաժնուի:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — 77—78. Բաժնեցեք 47: 3: 68: 5: 87: 6: 92: 5: 137ը 14ով: 218ը 27ով: 457ը 59ով: 2735ը 648ով: 7928ը 897ով: 9638ը 1237ով: 647ը 198ով: 4567ը 992ով: 57918ը 6384ով: 79654ը 27987ով: — 79. Կար կարող կին մը ամիսը 15 քառորդ մէճիտիէ կը խնայէ կարի մեքենայ մը գնելու համար. մեքենան կ'արժէ 80 հատ քառորդ մէճիտիէ, կինը քանի՞ ամիսէն պիտի կրնայ մեքենան գնել: — 80. Երկու պղտիկ աղաքներ 48 հատ կեռաս բաժնեցին իրենց մէջ, ամէն մէկուն քանի՞ հատ ինկաւ: — 81. Մէկ մէճիտիէով քանի՞ զըջ գուլպայ կրնաք գնել, եթէ մէկ զըջը 3 զըշ ըլլայ և քանի՞ զըշ ալ կ'ուսելնայ: — 82. Պարտիզպան մը 63 տունի սնկեց 7 կարգի վրայ, ամէն մէկ կարգին վրայ քանի՞ տունի սնկեց: — 83. Մարդ մը 6 հատ գառնուկ գնեց 72 զըշի, հասը քանի՞ գնեց: — 84. Մէճիտիէն վրայ եթէ 10 փարայ գնէք, քանի՞ քառորդ մէճիտիէ կուտան ձեզի: — 85. Անգլիական ոսկի մը կ'արժէ 120 զըշ ուրեմն մէկ Անգլիականով քանի՞ մէճիտիէ կրնանք առնել: — 86. 8 մէթր կերպար 48 զըշ կ'արժէ, մէկ մէթրը քանի՞ կ'արժէ: — 87. Երկու աղաքներ մէկ երկրտանեակ գրչածայր իրենց մէջ բաժնեցին, ամէն մէկուն քանի՞ հատ ինկաւ: — 88. 5 օխս կտաւտար 65 զըշ կ'արժէ, մէկ օխս քանի՞ կ'արժէ:

16. ԴԱՍ.—ԲԱԺԱՆՈՒՄ (Շար.)

17. Բանորդին առաջին բուանդանը կրնայ մեծ ըլլալ: — Այո՛, կրնայ ըլլալ որ քանորդի առաջին թուանշանը մեծ ըլլայ, այն ատեն գործողութիւնը սխալ չընելու համար անկէ մէկ պակսիցնելու է: Օրինակ 2181ը կ'ուղենք

սխալ ֆակտորոյ 752ով բաժնել: Նախ կը տեսնենք որ
 2181 752
 2256 3
 —————
 ուղիղ ֆակտորոյ 2181 752
 1504 2
 —————
 677 մնացորդ

752ով բաժնել: Նախ կը տեսնենք որ բաժանարարին 7ը բաժանելիի 21ին մէջ 3 անգամ կայ, ուստի 3ը քանորդ կը գրենք եւ կը բազմապատկենք բաժանարարը որ կուտայ 2256, բայց այս թեւը բաժանելիէն մեծ է: Այն ատեն փոխանակ 3ի 2 կը գրենք քանորդը ու կը տեսնենք որ գործողութիւնը ճիշտ կ'ելլէ:

17. — Ի՞նչ բնելու է՝ երբ ֆակտորի զանազին բուսականք մեծ է:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ. — **89.** Մարդ մը քաղաքը բերաւ ծախեց 18 զոյգ վառեակ 108 զրշի, մէկ զոյգը քանի՞ք է մէկ հատը քանի՞ք ծախեց: — **90.** Կողով մը խնձորը կ'արժէ 15 զրշ. քանի՞ք կ'արժէ 12 կողովը: — **91.** 8 կողով տանձը կ'արժէ 64 զրշ. մէկ կողովը քանի՞ք կ'արժէ: — **92.** Շոգեկառք մը ժամը 45 հազարաւ մէթր ճամբայ կը կտրէ, Ա. քաղաքէն Բ. քաղաքը քանի՞ք ժամէն կը հասնի եթէ այս երկու քաղաքները 315 հազարամէթր իրարմէ հեռու ըլլան: — **93.** Մսագործ մը 42 մէճխիէ տուաւ գնեց շատ մը ոչխարներ՝ հատը 6 մէճխիէի, քանի՞ք ոչխար գնեց: — **94.** Գործաւոր մը 35 օրուան համար 210 զրշ. ստացաւ, օրը քանի՞ք զրշ. էր իր վարձը: — **95.** Ընտանիք մը 332 զրշ. ծախք ըրաւ 2) օրուան մէջ մինակ հացի ու միսի համար, օրը ի՞նչ ծախք ըրաւ: — **96.** Կռկակար մը 36 զոյգ պղտիկ կռիկ շինեց եւ 324 զրշ. ծախք ըրաւ, մէկ զոյգը քանի՞ք զրշի եկաւ: — **97.** Կռկակարը այդ կռիկները ծախեց հատը 12 զրշի, քանի՞ք զրշ. վաստկեցաւ: — **98.** 12 զոյգ գուլպայ գնեցի 60 զրշի, մէկ զոյգը քանի՞ք եկաւ: — **99.** Գործոցի մը մէջ 54 աշակերտ կայ եւ 9 գրասեղան, ամէն մէկ սեղանին առջև քանի՞ք հոգի կը նստին: — **100.** Տղայ մը օրը 15 երես կը կարգայ գրքի մը մէջէն որ 75 երես ունի, քանի՞ք օրէն կ'աւարտէ գերբը: — **101.** Գեղացի մը 8 սագ ծախեց 72 զրշի, հատը քանի՞ք եկաւ: — **102.** Մարդ մը 175 զրշ. պարտք ունի, կ'ուզէ շարժել 25 զրշ. վճարելով պարտքը լինցել, քանի՞ք օրէն կ'աւարտի այս պարտքը: **103.** Գործաւոր մը 105 զրշ. առաւ 15 օրէն, ի՞նչ

էր իր օրականը: — **104.** Ընտանիք մը 2700 զրշ. ծախք կ'ընէ մէկ տարուան մէջ, ի՞նչ կը ծախսէ ամիսը: — **105.** 75 մէթր կերպասը 975 զրշի ծախուեցաւ, քանի՞ք եկաւ մէթրը:

17. ԴԱՍ. — ԲԱԺԱՆՈՒՄ (Շար.)

18. Բաժանարարն ու քանորդը կրնան մեկի աւելի բուսականքեր ունենալ. — Ինչպէս որ բազմապատկութեան մէջ մասնական արտադրեալներ կային, նոյնպէս բաժանումի մէջ մասնական բաժանելիներ կան: Օրինակ, եթէ 4198ը բաժնենք 74ով, նախ 7ը կը բաժնենք 41ին մէջ, 5 ան-

Ա. Մասնական բաժանելի 419.8 74 քաժանարար
 370 56 ֆակտոր

Բ. Մասնական բաժանելի 498
 444
 —————
 Մնացորդ 54

գամ կայ. 5ով կը բազմապատկենք 74ը եւ 370ը կը գրենք 419ի տակ. աւասիկ սոյս 419ը կը կոչուի Ա. մասնական բաժանելի: Կր հանենք, կը մնայ 49, որուն առջև կ'առնենք վերի 8ը դոր կէտով մը բաժնած էինք Ա. մասնական բաժանելիէն, եւ կ'առնենանք Բ. մասնական բաժանելին 498: Այն ատեն 7ը կը բաժնենք 49ի մէջ. թէև 7ը անգամ կայ, բայց 7 անգամ 74ը տ. ելի մեծ է 498էն՝ ուրեմն 6 անգամ կ'ըսենք: Այսպէս կ'առնենանք 56 քանորդ եւ 54 մնացորդ:

18. Ի՞նչպէս 4198ը 74ով կը բաժնուի: Հետզհետէ առնուող բաժանելիներ ի՞նչ կ'ըստինք:

106. Բաժնեցէք 573ը 48ով: 78)ը 56ով: 456ը 33ով: 5978ը 72ով: 54978ը 67ով: 45673ը 754ով: 12345ը 17ով: 794673ը 632ով: 56874ը 78ով: 798654ը 638ով: — **107.** Ագարս'ապան մը 45 ոչ-

խար ծախեց 1575 զըշի, մէկ ոչխարը քանի՞ եկաւ: — **108.** 999
 օխա խահուէն քանի՞ պարկերու մէջ կրնանք լեցնել, եթէ ամէն
 մէկ պարկը 37 օխա պարունակէ: — **109.** Մարդ մը ամբողջ տուն
 մը շինելու համար գործածեց 12750 քար, այնպէս որ մէկ քարը 5
 զըշի նստեցաւ իր վրայ, տունը քանի՞ շինուեցաւ: — **110.** Հա-
 ցադործ մը 18 պարկ այլեր գնեց 990 զըշի, մէկ պարկը քանի՞
 զըշ արժեց:

19. ԴԱՍ.—ԱՄՓՈՓՈՒՄ Զ. ԱՄՍՈՒԱՆ (1—12)

Բաժանումին սահմանը.—Թիւ մը ուրիշ թիւով մը բաժ-
 նել, կը նշանակէ փնտոել թէ մէկը միւսին մէջ քանի՞
 անգամ կայ:

Այն թիւը որ պէտք է բաժնուի, կը կոչուի քաժանելի.
 այն թիւը որ կը ցուցնէ թէ քանի՞ հաւասար մասերու
 բաժնուելու է, կը կոչուի քաժանարար. բաժանումէն
 առաջ եկածը կ'ըսուի քանորդ, որ կը ցուցնէ բաժանե-
 լիին ամէն մէկ մասը:

Երբ բաժանարարը քանի մը անգամ հանենք բա-
 ժանելիէն եւ մնայ այնպիսի թիւ մը որ բաժանարարէն
 փոքր է, այդ թիւը կը կոչուի մնացորդ:

Բանորդը միշտ մէկ թիւ կ'ունենայ երբ բաժանա-
 րարը բաժանելիին մէջ 9 անգամէն աւելի չկայ:

ՎԱՐՓՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ.— **111.** Պէտք է 3500 զըշ բաժնել աղ-
 քատ ընտանիքներու, ամէն մէկին 25ական զըշ տալով, քանի՞ ըն-
 տանիքէ մէջ բաժնելու է սոյ գումարը: — **112.** Կոշկակար մը
 6 զըյգ տղայի կոշիկ պատրաստեց 72 զըշ ծախք ընելով և ծախեց
 96 զըշի, ամէն մէկ զըյգը քանի՞ զըշի նստեցաւ իրեն և քանի՞
 զըշի ծախեց յետոյ և ինչ շահեցաւ ամէն մէկուն վրայ:

20. ԴԱՍ.—ԱՄՓՈՓՈՒՄ Զ. ԱՄՍՈՒԱՆ (13—18)

Բաժանումին այլեայլ պարագաները.— Եթէ լրիւ անա-
 րարն ու քանորդը մէյ մէկ թուանշան ունենան, այս
 քանորդը կրնանք գտնել բազմապատկութեան աղիւ-
 սակին միջոցաւ:

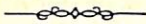
Երբ բաժանարարը մէկէ աւելի թուանշան ունի, այն
 ատեն բաժանելիին ձախ կողմէն կը զտուենք մէկ կամ
 երկու թուանշան եւ բաժանարարի առաջին թուանշանը
 անոր մէջ կը բաժնենք. ելած քանորդը կ'ամ ճիշտ
 պիտի ըլլայ, կ'ամ աւելի մեծ: Երբ աւելի մեծ ըլլայ
 քանորդին այս առաջին թիւը, այն ատեն 1 կը պակսե-
 ցնենք անկէ:

Երբ բաժանելին ու բաժանարարը շատ մը թուա-
 նշաններ ունենան, այն ատեն բաժանելիին ձախ կող-
 մէն կէտով մը կը զտուենք այնքան թուանշան, որքան
 պէտք է՝ բաժանարարը անոր մէջ բաժնելու համար:
 Այս առաջին մասը կ'ըսուի Ա. մասնակաւ քաժանելի:

Բաժանարարը Ա. մասնակաւ բաժանելիին մէջ կը
 փնտոենք եւ կը գտնենք թիւ մը որ քանորդի առաջին
 թուանշանը կ'ըլլայ, ասով կը բազմապատկենք բաժա-
 նարարը եւ ելած արտագրեայր Ա. մասնակաւ բաժա-
 նելիին տակ կը գրենք, անկէ կը հանենք եւ կ'ունե-
 նանք Ա. մնացորդ մը: Այս մնացորդին քով կ'իջեցնենք
 բաժանելիի այն թիւը որ Ա. մասնակաւ բաժանելիէն
 յետոյ կուգայ, այն ատեն կ'ունենանք Բ. մասնակաւ
 բաժանելի մը եւ առաջինին պէս կը շարունակենք գոր-
 ծողութիւնը, կը գտնենք քանորդին երկրորդ թուանշանը
 եւ այսպէս շարունակ:

ՎԱՐՓՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ.— **113.** Որմնագիր վարպետ մը իր ձեւ-
 քին տակ կը բանեցնէ 45 բանուր և մէկ շաբթուան համար անոնց
 կը վճարէ 1620 զըշ ինչ է ամէն մէկ բանուրին օրողէքը: —
114. Եթէ 13 ոչխարին համար 673 զըշ վճարուի, մէկ ոչխարը
 քանի՞ զըշի կուգայ:

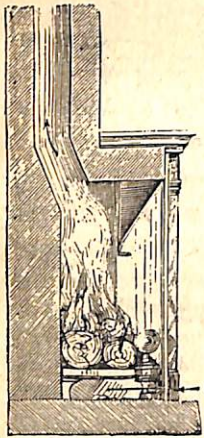
ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. ԴԱՍ. — ՕԴԸ ՎԱՌԵԼԻԹԻՆԵՐԸ ԿՍՅՐԷ

1. Վառելիքներ. — Աւասիկ սա փայտի կտորները, սա ածուխը. ասոնք վառելիքներ են : Վառելիք կ'ըսուի այն բաներուն որ կ'այրին :

2. Մարմին մը այրելու համար օդ պետք է. — Վառարանը վառած ժամանակ, անոր պզտիկ դանակին առջև

դրէք ձեռքերնիդ . թեթեւ հող մը կը զգաք, այնպէս չէ՞ : Այս պազ հողը դրան ու պատուհանի ձեղքերէն ներս կուգայ եւ վառարանին մէջ կը մտնէ : Երբ օդի այս հոսանքը աղէկ մը զգացուի, ըսել է թէ վառարանը աղէկ կը քաշէ մուխը :

Որպէս զի կրակարանին մէջ փայտերը սայրին, ուրեմն անպատճառ օդ հարկաւոր է : Եթէ կրակարանին խողովակը (պոռու) գոցենք, ալ ծուխը չի քաշեր եւ կրակը կը մարի : Իսկ երբ խողովակը բաց է ու ծուխը լաւ կը քաշէ, օդը ներս կը մտնէ եւ փայտի կտորները ամէն կողմէ կը շրջապատէ, կ'այրէ զանոնք եւ խողովակներէն դուրս կ'ելլէ ծուխի պէս :

Պատ. 42
Վառարան
1. Ի՞նչ է վառելիքը : — 2. Վառարանի մը մէջ ուր բան մը կ'այրի, օդի հոսանք կա՞յ : Այդ օդի հոսանքը կարելո՞ւ է :

2. ԴԱՍ. — ՕԴԻՆ ՄԷՋ ԱՅՐՈՂ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ

3. Մարմին մը այրելէ յետոյ ի՞նչ կը մնայ. — Երբ փայտի մը կտոր ամբողջովին այրի, մինակ մոխիր կը մնայ : Մոխիրը չ'այրիր, որչափ կ'ուզես տաքցուր զայն : Մոխիրը փայտին մէկ պզտիկ մասն է, իսկ փայտին միւս մասը մոխի եղաւ եւ օդին մէջ բարձրացաւ : Մոխրը օդի հոսանքին հետ դուրս կ'ելլէ, բայց խողովակին վրայ մուր կը թողու : Այս մուրը մոխիրին պէս չէ, կրակի վրայ կ'այրի ան :

4. Վառելիքը տաքութիւն եւ լոյս առազ կը բերէ. — 1. Երբ փայտը կ'այրի վառարանին մէջ, մօտեցուցէք ձեռքերնիդ, ի՞նչ կը զգաք : Տաքութիւն կը զգաք, այնպէս չէ՞ : Ուրեմն փայտը այրած ժամանակ կը սափցնէ :

Եթէ սենեակը մութ է, վառուող փայտը թեթեւ լոյս մ'ալ կը տարածէ սենեակին մէջ եւ կը շաւարարէ զայն : Ուրեմն վառելիք մը թէ՛ կը տաքցնէ, թէ՛ կը լուսաւորէ : Բայց վառելիքներ կան որ սափցնէրու համար աղէկ են, կան որ ալ շաւարարէրու աղէկ են :

2. Տաքցնելու համար ամէնէն շատ գործածուած վառելիքներն են փայտն ու ածուխը :

Լուսաւորելու համար շատ գործածուող վառելիքներն են մօմը, ձէթը, քարիւղը որոնք լաճպաններու մէջ կը վառուին :

Վերջապէս շաւարարութեան կազմ կայ, զոր հանքածուխէն կը հանեն՝ հանքածուխը գոց ամաններու մէջ այրելով : Այս կազմ թէ՛ կը լուսաւորէ թէ՛ կը տաքցնէ :

3. Մարմին մը այրելէ ետք ի՞նչ կը մնայ : Վառարանի խողովակէն դուրս ելածը ի՞նչ է : Իսկ խողովակին վրայ մնացածը : Ծխաններու մէջ հրդեհը ի՞նչպէս կը պստանի : — 4. 1. Վառելիքներուն երկու պատճոհները որո՞նք են : 2. Տաքցնելու եւ լուսաւորելու ծառայող վառելիքներ լսէք : Ի՞նչ է լուսաւորութեան կազմ :

3. ԴԱՍ. — ԶՈՒՐԸ

5. Գոյն.— Զուրը բափանցիկ է. — Դիտենք սա գաւաթին մէջի ջուրը. անգոյն է եւ բոլորովին թափանցիկ: Բայց եթէ լճակի մը կամ ծովու մը ջուրերը գիտենք, կը տեսնենք որ կապոյտ գոյն ունին կամ երկնագոյն են:

Բայց գիտնալու է որ ջուրը թափանցիկ կ'երեւի գաւաթի մը կամ շիշի մը մէջ երբ անոր թանձրութիւնը քիչ է, իսկ երբ գետին կամ ծովին մէջ ջուրը շատ խորունկ է, բան մ'ալ չ'երեւիր անոր յատակը: Ուրեմն մեծ քանակութեամբ մաքուր ջուրը կապոյտ է եւ շատ թափանցիկ չ'է:

Թ. Մովու զուրն աղի է, անճրէի զուրք՝ ո՛չ. — 1. Սովորաբար մենք աղբիւրներու եւ գետերու ջուրը կը խմենք: Այս ջուրը մասնաւոր համ ու հոտ չ'ունի, այսպէս է անճրեւի ջուրն ալ: Այս ջուրին կ'ըսուի անուշ ջուր կամ խնկար ջուր: Իսկ եթէ կաթիլ մը ծովու ջուր ատենք բերաննիս, լեզի համ կուտայ:

2. Եթէ քիչ մը ծովու ջուր գնենք սնակի մը մէջ, քիչ ատենէն անճրեւի ջուրի պէս կը ցնդի: Բայց անճրեւի ջուրը երբ շոգիանայ, ցնդի, բան մը չի մնար սնակին յատակը, իսկ ծովու ջուրը ցնդելէ յետոյ, սնակին տակ փայլուն կտորներ կը մնան: Այս փալիւլուն կտորներէն հատ մը բերաննիդ գրէ՛ք, աղի համ կ'առնէք. այս՝ անոնք աղ են: Ուրեմն ծովու ջուրին մէջ աղ կայ, ծովու ջուրը աղի ջուր է:

5. Մախուր ջուրը ի՞նչ գոյն ունի երբ շատ քանակութեամբ կը գտնուի սեղ մը: Խորունկ ջուրը բափանցիկ է: — 6. 1. Անուշ եւ աղի ջուրերուն մէջ ի՞նչ տարբերութիւն կայ: 2. Երբ պնակի մը մէջ ծովի ջուրը շոգիանայ, ի՞նչ կը մնայ պնակին մէջ:

4. ԴԱՍ. — ԱԾՈՒԽԸ

7. Հանքածուխը. — Մինակ փայտ ու փայտի ածուխն որ կը վառեն սուրբչնելու համար: Շատ տեղեր հանքածուխ կը գործածեն: Հանքածուխը քարի կը նմանի, հողին տակէն շատ խորունկէն կը հանեն զայն:

Պատկ. 43

Այն տեղերը ուսկից կը հանեն այս հանքածուխը, կ'ըսուին հանքածուխի հոնք: Այս հանքերու մէջ շատ դժուար է աշխատութիւնը եւ շատ վտանգաւոր (Պատկ. 43):

8. Փայտածուխը. — Բայց տուներու մէջ սովորաբար փայտածուխ կը գործածուի: Այս ածուխը անտառներու մէջ կը պատրաստեն ծառերու փայտեղէն: Ասոր համար ծառի հաստ ձիւղերը երկար երկար կը կտրեն եւ դանոնք կոնի ձեւով իրարու վրայ կը շարեն, յետոյ հողով կը ծածկեն եւ մէջը կրակ գնելով կը սկսին այրել: Փայտերը հողին տակ կէս մը կ'այրին, կը սեւնան, ածուխ կը դառնան:

7. Ի՞նչ է հանքածուխը: Ուսկի՞ց կը հանեն զայն: — 8. Ի՞նչ է փայտածուխը:

5. ԴԱՍ.—ԵՐԿԱԹ.—ԹԱՓՄՈՒ ԵՐԿԱԹ.—ՊՈՂՊԱՏ

9. Երկաթն ի՞նչ բանի կը ծառայե. — Գամերը, արօրին խոփը, մուրձերը, կացինները եւ ուրիշ շատ մը առարկաներ երկաթէ շինուած են, անոր համար որ երկաթը շատ դիմացկուն է եւ չուտով չի մաշիր: Կը տեսնէք կառքերու անիւները, որ մինչեւ վերջը քարերուն կը քսուին. եթէ երկաթով չըջապատուած չըլլային, շուտով կը մաշէին, կ'ոչնչանային: Ձիերու ոտքերն ալ, որ պէս զի չմաշին, պայտադործը երկաթէ պայտեր կը դամէ անոնց տակ:

10. Թափձու երկաթն ի՞նչ բանի կը ծառայե: — Չուլածոյ երկաթն ալ տեսակ մը երկաթ է որուն մէջ ամուլս խառնած են եւ որ աւելի դիւրաւ կը հալի, քան սովորական երկաթը. Այս երկաթը աւելի դիւրաւ կը կոտրի: Շատ մը կարեւոր առարկաներ կան որ թափձու երկաթէն շինուած են, ինչպէս երկաթէ սաներ, արդուկներ (խթիւ) եւլն. Ինչո՞ւ համար այս առարկաները սովորական երկաթէ շինուած չեն: Որովհետեւ թափձու երկաթը աւելի աժան է:

11. Պողպատն ի՞նչ բանի կը գործածուի: — Ի՞նչ բանէ շինուած է դանակի բերանը, Հասարակ երկաթէ շինուած չէ ան, որովհետեւ հասարակ երկաթը շուտով կը մաշի, պողպատն շինուած է ան:

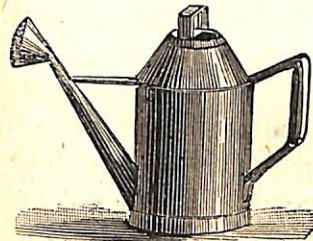
Այն բոլոր գործիքները որ պէտք է շատ դիմանան, շինուած են պողպատէ, ինչպէս մկրատ, դանակ, ասեղ, սղոց, եւլն:

9. Երկաթէ առարկաներ ըտէ: — Ինչո՞ւ ասոնք երկաթէ կը շինուին: 10.—Ի՞նչ է քափձու երկաթ ըստա՞մը: Ի՞նչ բանի կը ծառայէ: 11.—Դանակի մը շեղքը ինչէ՞ կը շինուի: Պողպատէ առարկաներ ըտէ: Ինչո՞ւ պողպատէ կը շինուին ասոնք:

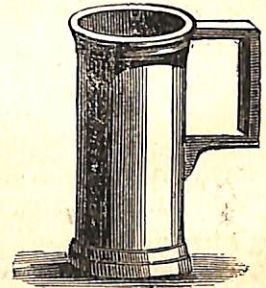
6. ԴԱՍ. — ՁԻՆԿՈՅ, ԿԼԱՅԵԿ, ԿԱՊԱՐ, ՊՂԻՆՁ

12. Ձիեկոյ, կլայեկ, կապար. — Ձինկոն աւելի կակուղ է երկաթէն: Չուրը կ'աւրէ, կը ժանգոսէ երկաթը, բայց զինկոյին վնաս մը չի տար: Ձինկոյով կը շինեն ցնցուղներ (Պատկ. 45), գոյլեր, ջրմուղներ, եւայլն:

Կլայեկը զինկոյի կը նմանի, անոր պէս կակուղ է: Կապարով կը շինեն գգալներ, պատառաքաղներ, հեղուկաչափեր (Պատկ. 46) եւայլն:

Պատկ. 45
Ջրի ցնցուղ

Պատկ. 46
Կլայեկէ հեղուկաչափ

Կապարը կը նմանի զինկոյին ու կլայեկին, բայց աւելի ծանր է այդ մետաղներէն: Կապարով կը շինեն Չուրի խողովակներ, գնտակներ, եւայլն:

31. Պղինձ, արոյր, անագապղինձ. — Պղինձը (պագըր) կարմիր մետաղ մըն է, որ հիննալով եւ թրջուելով թոյն մը առաջ կը բերէ: Պղինձէ կը շինեն կերակուր եփելու սաներ եւ պղինձէ պնակներ, որոնց ներսի երեսը կլայեկով կը ծածկեն:

Արոյրը (ֆիրիլն) որուն դեղին պղինձ ալ կ'ըսեն, սովորական պղինձէն աւելի դիւրաւ կը ձեծուի եւ կը շինուի Արոյր կը շինուի եթէ պղինձը եւ զինկոն իրա-

բու խառնելով մէկտեղ հալեցնենք: Արայէ կը պատ-
րաստեն մոմակալներ, դռներու կոճակներ, կշիռներու
նժարներ:

Անագազղինձը (թուճ) շատ հնչուն ձայն ունի, դիւ-
րաւ կը հալի: Պղինձն ու կլայեկը մէկտեղ հալեցնելով
կը պատրաստուի անագազղինձ որով կը շինեն զան-
գակներ, թնթանօթներ:

12. Ի՞նչ է զինկոյ բառը մեզս: Իսկ կլայեկը: Կապարը
Ձինկով, կլայեկով, կապարով շինուած նիւթեր լսէք: — 13. Ի՞նչ է
պղինձը, առոյրը, անագազղինձը: Աս մեզսզկեանով շինուած առար-
կաներ լսէք:

7. ԴՍԱ. — ԱՊՍԿԻ

14. Ապակին ի՞նչ բանի կը ծառայէ: — Տուններու պատ-
տուհաններուն ապակի կ'անցընեն. ապակիին մէջէն կա-

Պատկ. 47

Գործաւորները փչելով, ապակիէ շիւթ
կը պատրաստեն
պակին մարդիկ կը շինեն: Հողին տակ այս ձեւով ապակի

րելի է տեսնել
գուրսը լաւ մը
կ'երեւի, բայց
ապակիէն լոյսը
կ'անցնի, հովը
չ'անցնիր: Այս
պատուհանի ա-
պակիները շատ
կարծր են եւ շատ
թափանցիկ, բայց
զիւրաւ կը կոտ-
րուին:

15. Ապակե-
րիւսիւն. — Ա-

չի գտնուիր: Ապակին շինելը շատ աշխատութիւն կ'ուզէ
եւ շատ դժուար է: Հասարակ ապակին, օրինակ՝ սա շի-
շին ապակին կը շինուի երբ իրարու հետ խառնեն եւ
հալեցնեն: աւազ, մոխիր եւ տեսակ մը մաքուր հող,
որմէ յախճապակի ամաններ կը շինեն:

Եթէ ապակիի գործարանի մը մէջ մտնէք, կը տես-
նէք որ սոսկալի տաք է: Գործաւորները հագած են եր-
կար ձերմակ շապիկ մը, ձեռքերնին երկաթէ խոշոր խո-
զովակներ, որոնց ծայրով մաս մը հալած ապակի կ'առ-
նեն (Պատկ. 47):

Այնքան ճարպիկութեամբ կը դարձնեն օդին մէջ եր-
կաթէ խողովակը եւ մէջէն ուժով մը կը փչեն, որ մէկ
վայրկեանի մէջ շէշ մը կը պատրաստեն եւ կը նետեն
մէկ կողմ:

14. Ապակիէ առարկաներ լսէք: — 15. Հողին մէջ պատրաստ կը
կը գտնուի՞ ապակին: Ինչո՞վ կը շինուի: Շիւթը ի՞նչ կերպով կը շինեն:

8. ԴՍԱ. — ԱՄՓՈՓՈՒՄ 2. ԱՄՍՈՒԱՆ (1—15)

Վառելիք. — (1—2) Վառելիք կ'ըսուի այն մարմին-
ներուն որ կ'այրին: Մարմին մը արեւու համար ան-
պատճառ օդ հարկաւոր է: Երբ մարմին մը օդին մէջ
կ'այրի, կը թողու մոխիր եւ գուրս կուտայ մուխ:

Տաքցնել եւ լուսաւորել. — (3—4) Վառելիք մը թէ՛ կը
տաքցնէ, թէ՛ կը լուսաւորէ: Սովորաբար տուն մը, սեն-
եակ մը տաքցնելու համար փայտ եւ ածուխ կը գոր-
ծածուի. իսկ լուսաւորելու համար, մոմ, ձէթ, քարիւղ:
Լուսաւորութեան կազը թէ՛ լուսաւորելու թէ՛ տաքցնե-
լու կը գործածուի:

Ձուրը. — (5—6) **Ձուրը,** երբ քիչ է, գոյն չունի եւ թափանցիկ է, — երբ շատ է, կապոյտ գոյն ունի եւ յատակը չ'երեւիր: Ծովու ջուրը աղ կը պարունակէ, աղի է **Աղբիւրներու,** գետերու, անձրեւի ջուրը անուշ ջուր է

Ածուխը. — (7—8) Հանձնառուի կը գտնուի հողի տակ. շատ դժուարութեամբ զայն դուրս կը հանեն հանքածուխի հանքերէն: Իսկ փայտածուխը կիսովին այրած փայտերէն առաջ եկած է:

Երկաթ, բափծու երկաթ, պողպատ. — (9—11) Այն առարկաները որ շատ կը բորժածուին եւ շատ պէտք է դիմանան, երկաթէ շինուած են: Այն բաները որ շատ դիմանալու պէտք չունին, քափծու երկաթէ շինուած են: Բայց աւելի կարծր ու սուր գործիքները պողպատէն կը շինեն:

Զինկոյ, կլայե՛ն, կապար. — (12) Զինկոն երկաթէն աւելի կակուղ է, բայց անոր պէս չի ժանգոտիր:

Պղինձ, արայր, անագապղինձ. — (13) Պղինձը կարմու մետաղ մըն է եւ իր մէջ լեցուած կերակուրները կը թունաւորէ: Արայրը պղինձէ եւ զինկոյէ շինուած է: Անագապղինձը շինուած է պղինձէ եւ կլայեկէ (անագ):

Ապակի. — (14—15) Ապակին կարծր ու թափաղիկ է: Յախճապակիի հողը, աւազը եւ մոխիրը մէկտեղ եւ լեցնելով կը շինեն ապակին

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

1. ԴԱՍ. — ԲԱՅՐ ԺԽՏԱԿԱՆ ՁԵՒՈՎ

1. Բայը ժխտական ընելու համար անոր սկիզբը կը գրենք չ կամ մի մակրոսները:

2. Սահմանական ներքան ու անկատարը ժխտական ընելու համար, աներեւոյթին չ գիրը ՚ի կը փոխենք եւ էական բային ժխտական ներկան ու անկատարը կը գրենք, այսպէս.

Ներկայ — Ձեւ գրեւ, չես գրեւ, չի գրեւ, չեմ գրեւ, չեմ գրեւ, չեմ գրեւ:

Անկատար — Ձեի գրեւ, չեիր գրեւ, չեւ գրեւ, չեիեմ գրեւ, չեիեմ գրեւ, չեիեմ գրեւ:

3. Հրամայական եղուակը ժխտական ընելու համար սկիզբը մի կը դրուի. Մի սիրեւ, մի խօսիր, մի կարդար: Մի սիրեմք, մի խօսեմք, մի կարդամք:

4. Միւս բոլոր եղանակներն ու ժամանակները չով ժխտական կ'ըլան:

ՄԱՆ. — Զայնուորով սկող բայերուն Սահմ. եզ. Գ. դէմքը 2՝ կ'ըլայ (ի գիրը ընթուելով): Օրինակ. Զայրիր, չ'արար:

1. — Ժխտական (բացասական կամ արգելական) մեռով խոնարհեցէք սա խօսքերը.

Ես ջուր չեմ խմեր: Ես հաց չեմ ուտեր:

2. — Սա ժխտական խօսքերը հաստատական կամ ստորասական ըրէք.

Ծովը չի փրփրիր: — Աբէլ իր մայրը շատ չի սիրեր: — Ո՞վ չի տեսներ զիս: — Ծանր չես ուտեր: — Մի խաղաք չարունակ: — Շուտ մի ըներ: — Բժիշկը վաղը չպիտի գայ: — Մեռելը չթաղեցին: — Ասկէ ետքը քեզ

չպիտի սիրեմ: -- Մինչեւ որ ընկերնիս գայ, չուտե՛նք
Քեզի պիտի չսպասե՛նք: -- Այսօր քեզի կօշիկ չեմ առ
ներ: -- Ինչո՞ւ չես կարդար:

1. Բայր ժխտական ընելու համար ի՞նչ գրեք կը գործածեմք: --
Սահմ. ներկան ու անկասարք ի՞նչպէս ժխտական կ'ըլլան: -- 3. Ի՞նչ
հրամայականք: -- 4. Միւս եղանակն՞ էր:

2. ԴԱՍ. — ՀՐԱ.ՀԱՆԳՆԵՐ

3. Ի՞նչ դէ՛քե եմ սա դերանունները.
Դուռն, ինձ, մենք, ես, ան կամ անիկա, դուք, իրենց
անունք:

Ասոնց քով մէյ մէկ բայ դրեք:

Նոյն խօսքերն արեյ՛ք ընդլայնեցեք:

Նոյն » ժխտական քրեք:

Օրինակ. — Դուռն խմեցիր օշարակը:

Դուռն չխմեցիր օշարակը:

4. Սա բ. տերուն սահմանը ստեք. (Տե՛ս Գ. վարժ.
Մանկանց, Ե. տիպ, էջ 5, Հրահանգ 2.):

Օրինակ. — Կղզի կը կօշուի ցամաք մը որուն շուրջը
ջուրով պատած է:

1. Կղզի: 2. Ապերախտ: 3. Աղբիւր կամ ակն: 4.
Քաղնիք: 5. Հորիզոն: 6. Պերճախօս: 7. Լպուտ: 8. Սկի՛ն

3. ԴԱՍ. — ՀՐԱ.ՀԱՆԳՆԵՐ

5. — Գտեք. Տեք բայիները: Յետոյ ըսեք թէ դերա-
նուն տեքբայիներէն զատ, բայերուն քով դրուած բա-
ռերն ի՞նչ տեսակ բառ. են եւ ի՞նչ պաշտօն ունին.

Ես քեզի կը խօսիմ: — Դուն ինձի կը գրեմ: — Դուք
մեզի կը պատասխանէք: — Անոնք զիրար կը բզբտեն:

Ան ինձի կը հնազանդի: — Ես անոր կը սորվեցընեմ: —
Դուք ինձի կը խօսիք: — Ես ձեզի կը զրկեմ: -- Մենք
քեզմէ դօ՛ն ենք: — Դուք անով կը պարծիք: -- Անոնք
ձեզմօ՞տ արողջացան: — Ես անկէ հետու կը գտնուիմ:
— Դուն ինձմէ բան մը կ'ուզե՞՞ս: — Ես քեզ կը փնտռեմ:

Նոյն խօսքերը ժխտական քրեք:

» » նորէն գրեցեք հարցական: մեռով:

6. — Սա բայերը անցողական քրեք, ցնէշ վերջաւորու-
թեամբ:

Խնդալ, հազալ, սիրել, խօսիլ, թողել, հազնիլ, սոր-
վել, մոռնալ, դիտնալ, գողնալ, կաթիլ, գզրիլ, պատիլ,
կենալ, մոռնալ, վաղել, երերալ, քնանալ, սոսկալ, լալ,
ապշիլ, պագնել, թքնել, վերնալ, անցնիլ, դոյանալ, խա-
ղալ, անանիլ, շէննալ:

7. — Գտեք տասը բայ որոնք ո՛չ թէ ցնէշ մասնիկով,
այլ սաշ բայով անցողական ըլլան:

8. — Գտեք երեքական հատ
Քաղաքի անուն, գիւղի անուն, գետի անուն, լիճի
անուն, լեռի անուն, դաշտի անուն:

4. ԴԱՍ. — ՀԻՆԳ ՏԵՍԱԿ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻԻՆ

5. Խօսք մը հինգ ձեռով կը զրուցուի.

Հաստատական. — Աս տղան շատ ժիր կ'երեւայ:

Հարցական. — » » » ժիր կ'երեւայ:

Ժխտական. — » » » ժիր չ'երեւար:

Հրամայական. — Տղա՛յ, շատ ժիր երեւցիր:

Զարմացական. — Աս տղան ո՞րչափ ժիր կ'երեւայ.

9. — Սա նախադասութիւնները ի՞նչ ձեւ են (հաստա-
տական, հարցական, ելն.):

Ինչո՞ւ հաց չես ուտեր: — Ա՛յ, ի՛նչ ազէկ տղայ ես:

— Մենք ձայնագրութիւն չենք գիտեր: — Քանի մը օրէն
 Երուսաղէմ պիտի երթանք: — Դուք ալ կուգա՞ք: —
 — Ծոյլ ծոյլ մի՛ նստիր, աշխատէ: — Անկիրթ խօսքեր
 մի՛ ընեն: — Ես անանկ բան ըսի՞: — Թոչունները անուշ
 կ'երգեն: — Բարեկամներս ո՛րքան անձնուէր են, չէ՛ք
 գիտեր: — Աս տղաքը, կարծեմ, լաւ կ'աշխատին: —
 Նայի՛նք, խելօք ալ կը կենա՞ն:

10. — Պատասխանեցէք զրով ու բերնուց:
 1. Բազմավանկ գոյականները ի՞նչպէս յօքնակի կ'ըլ-
 լան: (Օրինակներ գտէք):
 2. Ի՞նչ ըսել է դերանուն, դերասան, դերակատար:
 3. Ի՞նչ ըսել է թեր ելլել, ընթեր, առընթեր, առըն-
 թերակից, թերուդէմ:
 4. Ի՞նչ ըսել է թերի, անթերի, թերակիրթ, թերա-
 կատար:
 5. Ի՞նչ ըսել է դեռ:
 6. Ուրեմն ըսէք թէ ի՞նչ տարբերութիւն կայ դեր,
 դեռ, թեր, թերի բառերուն մէջ:
 ՄԱՆ. — Կայ նաև թեռ որ կը նշանակէ մանուած բուրդ որով
 գուլպայ կը հիւսեն:

11. — Կետերուն տեղ պետք եղած բառերը դրէք (Գ.
 Վարժ. էջ 13):
 1. Ես կը բնակիմ . . . գիւղը որ . . . գաւառի մէջ
 է: 2. Ծնողքիս անունն է . . . մականունը՝ . . . իմ
 անունս է . . . : 3. Կնքահայրս է . . . , իսկ տանե-
 րէցնիս . . . : 4. Ես ծնած եմ . . . թուականին
 եւ հիմա . . . տարեկան եմ: 5. . . . գպրոցը կ'երթամ
 եւ . . . . . դասերը կ'առնեմ: 6. (ստորագրութիւն
 եւ քուակալ):

5. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

12. — Սա բառերուն ստիմանք տուէք. (տես Գ. Վարժ.
 Մանկանց, Ե. տիպ, էջ 7, Հրահանգ 4.):

- Օրինակ. — Անդրանիկ կամ առջիկնեկ կը կոչուի մար-
 դու մը առաջին զաւակը:
 1. Անդրանիկ կամ առջիկնեկ: 2. Կրտսեր: 3. Գինի:
 4. Ժամացոյց: 5. Հողմաղաց: 6. Զաղացք: 7. Աշխար-
 հացոյց քարտէս: 8. Բոյն: 9. Մրգավաճառ: 10. Օձիք:
 11. Զրհան:

13. — Վարի օրինակից պէս մէյ մեկ խօսքի մէջ գոր-
 ծածեցէք սա բառերը.

- Աչքս, կողերս, թեւս:
- Բիթդ, բերանդ, ակոսանբդ:
- Տունը, այգին, դաշտը:

ՕՐԻՆԱԿ

[Սիրսս կը ցաւի: — Սիրսս կը ցաւցընես կոր: —
 — Մրտովս կը սիրեմ քեզ: — Մրտես արիւն կը հոսի: —
 Մրտիս դիր ձեռքդ եւ տես ի՞նչպէս կը բաբախէ: — Մր-
 տիս հատորը դուն կա]

14. — Սա անուններուն եզակի ուղղական հոյովը
 գրեցէք.

Ճամբով, զլխէ, Իտալիոյ, գիշերուընէ, Աննայի, եկե-
 ղեցւոյ, գինի, հոգի, կաղնի, կզղի, թերակզղի, պար-
 տապիրով, հերուընէ, սիրոյ, լուսոյ, Աստուծո՛ւն, տալով,
 Քրոջմէ, տիրովմով, հօր, մօրմէ, եղբօրմով, ծծմօր, շան,
 տան, աշնան, աղջկան, թիու, մէկու, արեւու, արջու,
 ձմրան, ձմեռուընէ, բարկութեամբ, մահու, Չինու, նե-
 ղութենէ, երգման, խոստման:

15. — Հոյովը նոյն պահելով՝ նոյն բառերուն յոքնակի-
 ներք ալ գրեցէք:

ԴԱՍ. 6. — ՎԵՐԼՈՒԾ ՈՒԹԻՒՆ

Թ. Բայը վերածելու համար, պէտք է ըսել թէ ի՞նչ տեսակ է, ի՞նչ եղանակ է, ի՞նչ ժամանակ է, ի՞նչ թիւ է եւ ի՞նչ դէմք է:

Օրինակ. — Ես կրակը վառեցի լուցկիով:

Վառեցի՝ բայ ներգործական, սահմանական եղանակի կատարելով ժամանակ, եղակի թիւ, Ա. դէմք:

16. — Վերյուծեցիք 53 էջի 9րդ հրահանգին բայերը:

17. — Հետեւեալ բառերը անձ կը նշանակեն:

1. Ութիւն մասնիկը կցելով՝ շինեցէք վերացական անուններ:

2. Ըսէք թէ ի՞նչ իմաստ ունին այդ բառերը:

Ողբերգու, քասրերգու, եղերերգու, գուսակերգու, կասակերգու, հովուերգու, դիցազներգու:

18. — Սա բառերուն բով դրէք՝ ըստ պատշաճին՝ վարք գրուած ածականները.

Զրոյց, վեպ, մանրավեպ, հեփեսք, պատմութիւն, անկողնաքիւն, առասպել:

[Ածականներն են. — Անհիւն, մտացածին, հաճելի, արբազան, ժողովրդական, անհաւաստի, գուարճաւի:]

19. — Ըսէք, ի՞նչ կ'ընեն՝

1. Ուրախ մարդիկը.	2. Տրտուած մարդիկը.
3. Գինով մարդիկը.	4. Լուրջ մարդիկը.
5. Ազբատ մարդիկը.	6. Հարուստ մարդիկը.
7. Բոստո մարդիկը.	8. Կաղ մարդիկը.
9. Դանդաղ մարդիկը.	10. Ճարպիկ մարդիկը.
11. Բարի մարդիկը.	12. Չար մարդիկը.
13. Մոկոտ մարդիկը.	14. Տոկուն մարդիկը.
15. Կրօնասէր մարդիկը.	16. Անմիտ մարդիկը.

6. Բայը վերածելու համար ի՞նչ հարցումներ ընելու է:

7. ԴԱՍ. — ԱԾՍԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՍՍԿԸ

7. Հինգ տեսակ ածական. — Ածականները հինգ տեսակ են, (Տե՛ս Ե. պրակ, էջ 74, դաս 10):

1. Որակական ածական, որ գոյականին որպիսութիւնը կը ցուցնէ. — ձերմակ վարդ, սեւ աչքեր, եւ այլն:

2. Յուցական ածական, որ իբր թէ մատով կը ցուցնէ առարկան.

Այս, առ, սա այդ, սոս, սա, այն, ան, նա

ԾԱՆ. — Յուցական ածականները գոյականէն առաջ կը դրուին: Այս տունը, այդ ծառը, նա լեռը:

3. Ստացական ածականը կը ցուցնէ թէ բան մը որո՞ւ է: Ի՞նչ եղբայրս, ի՞նչ ծնօղբդ, ի՞նչ կամ անոր տետրակը. — Մեր եղբայրը, ձեր ծնօղբը, իրենց կամ անոնց տետրակը:

Թ. Ինչպէս կը տեսնուի, ցուցական ածական ունենցող գոյականներուն ծայրը և կամ ը յօդ կը դրուի:

Թ. Իսկ ստացական ածականէն վերջը եկող անուններուն ծայրը ս, դ, և կամ ը կը դրուի:

20. — Սա գոյականներուն յարմար որակական ածականներ գտէք. (տե՛ս Տարրական Քերականութիւն, էջ 13, հրահանգ 28):

Բեռ, պարտէզ, բարձ, խոտ, լաթ, շապիկ, օդ, զմեւին, քանակ, փոս, մելան, տղայ, կատակ, կերակուր, վարք, թուշ, մազ, եղբայր, դաւազան:

21. — Խօսքեր շինեցէք եւ ածական բայերուն ստորագելիները գտնեցէք.

Տեք բայի. Մարդ, թռչուն, հով, կրակ, հաւ, աչակերտ:

Ածական բայ կը խօսի, կ'երգէ, կը փչէ, կը վառի, կը կրկուայ, կ'ուսանի:

Օրինակ. Մարդը կը խօսի, — մարդը խօսող է:

7. Ածականները քանի՞ տեսակ են: Ի՞նչ կը ցուցնեն որակական անծականները, իսկ ցուցականները, սասցականները: — 8. Յուցական անծական ունեցող գոյականին ծայրը ի՞նչ յօդ կը դրուի: — 9. իսկ սասցական անծական ունեցող գոյականը ի՞նչ յօդ կ'առնէ:

8. ԴԱՍ. — ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ք Ո Ւ Ք

1. Դուն խելօք հաշուով վաճառական ես .
Հող, փող ու ապրանք, գիտեմ, շատ ունեմ(*)
Բայց թէ փողէ՞դ շահ չի կայ մարդկութեան ,
Թըքեր ենք քո՛ւ ալ, փողի՞դ ալ վըրան:
2. Երկինքէն քանքար քեզի տրուած է,
Հեղինակ անունդ աշխարհ փռուած է .
Բայց թէ գրչէ՞դ շահ չի կայ մարդկութեան,
Թըքեր ենք քո՛ւ ալ, գրչի՞դ ալ վըրան:
3. Հեռատես մտքով դուն զարդարուեցար ,
Մեծ հարուստներու սիրելին դարձար,
Բայց թէ մտքէ՞դ շահ չի կայ մարդկութեան ,
Թըքեր ենք քո՛ւ ալ, մտքի՞դ ալ վըրան:
4. Բանուկ ու ճարտար դուն ունիս ձեռներ
Շատ կը յօրինես թանկագին բաներ .
Բայց թէ ձեռքէ՞դ շահ չի կայ մարդկութեան,
Թըքեր ենք քո՛ւ ալ, ձեռքի՞դ ալ վըրան:
5. Երկինք շնորհեցին քեզ լեզու ճարտար ,
Գարողչի ստացար հոչակ ու հանձար .
Բայց թէ լեզուէ՞դ շահ չի կայ մարդկութեան,
Թըքեր ենք քո՛ւ ալ, լեզո՛ւի՞դ ալ վըրան:
6. Մեծ ուսում առիր, եղար գիտնական,
Գովեստըդ լեցուած է մարդոց բերան .
Թէ ուսումէ՞դ շահ չի կայ մարդկութեան,
Թըքեր ենք քո՛ւ ալ, ուսման՞դ ալ վըրան:

(*) Ունիս:

22.—Վերի հատուածը կարդացէք, դժուար բառերը սորվեցէք եւ ըսէք թէ ի՞նչ է ընդհանուր լմաստը:

23.—Գտէք բայերն ու տերբայիները:

9. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

24.—Սա ցուցական անծականներուն բով մէյ մէկ գոյական դրէք:

Սա, sa, նա, աս, աճ, ան, այս, այդ, այն:

25.—Սա գոյականներուն բով ցուցական անծականներ դրէք:

- . . . մարդը , . . . վարդը , . . . լեռը ,
- . . . տղան , . . . շունը , . . . աղջիկը ,
- . . . գիշեր , . . . ծովը , . . . տարին :

26.—Սա ստացական անծականներուն բով մէյ մէկ գոյական դրէք:

- . . . Գլխարկս , . . . հովանոցդ , . . . ձեռնոցը ,
- . . . արտը , . . . մշակները , . . . զգեստները :

27.—Սա գոյականներուն ծայրի մասնիկները ջնջելով՝ անոնց սկիզբը դրէք ստացական անծականներ:

Օրինակ. — Գրիչնիս = մեր գրիչը, եւ այլն:

Տուներնիդ, խօսքերնին, քոյրերնիս, մասնիդ, հացդ, գինին, գիրքերս, հողերնիդ, սիրտերնին, պատառնիս, հովանոցնիս, դրամովնիս, աշխատութիւննին, գործերնիդ, պալուսակովնին:

28.—Հոյովեցէք սա գոյականները:

1. Այս մկրատը, տա բանալին, ան օրը:
2. Իմ բեռս, քու նաւակդ, անոր մայրը:

29.—Հարցումներուն պատասխանեցէք (Սիւն. Կասար.).

1. Ի՞նչ ըրինք երբ մեզի հաց տուին:
2. Ի՞նչ ըրին որ այդքան բարկացար:

- 3. Ի՞նչ ըրաւ որ իրեն սրտողեցար:
- 4. Ի՞նչ ըրի ես քեզի որ կը վճռակու:
- 5. Ի՞նչ ըրիք երբ մենք դաս կը սորվէինք:
- 6. Ի՞նչ ըրիք երբ քունդ եկաւ:
- 30.—Սա ստորոգելիներուն քով մէյ մէկ գոյական ղնե-
լով՝ ըսէք թէ ինչպէս է *անտուրը*, *կտաւը*, *գրիչը*, *Էւայլն*:
Օրինակ.—Մնտուկը պարսպ է, կտաւը քանձոր է, եւլն:
Մնտուկը, կտաւը, գրիչը, պնակը, սուփը, օշինդը,
խնձորը, քաղախը, վիճոնը, կոտեմը, թուխակը, ծառան,
վարդը: (Ա. Պրակ, էջ 95, Հրահանգ 40):

10. ԴԱՍ — ՅՈՒՅԱԿԱՆ ԵՒ ՍՏԱՅԱԿԱՆ ՅՕԴԵՐ

10. Յուցական յօդեր. — Շատ անգամ գոյականին ծայրը *Ս*, *Դ* եւ *Ն* գրերը կը ղնենք՝ այս, այդ, այն ցուցական ածականներուն տեղը: Ասով աւելի որոշ ցոյց կուտանք առարկաները:

Օրինակ. — Բաղաքիս բնակիչները, (որ բոկ է այս քաղաքին բնակիչները): Գիւղիդ վարժարանը, (այսինքն այդ գիւղին վարժարանը):

11. Ստացական յօդեր. — Ստացական ածականին տեղը կը բռնեն *ս*, *դ*, *ն* գրերը՝ գոյականին ծայրը գրուելով:

Օրինակ. — Մատս, գրիչդ, հագուստը. (փոխանակ ըսելու ին մատս, իմ գրիչդ, իմ հագուստը):

12. Այս ձեւը յօքնակիի մէջ կ'առնէ Միավանկ բառերու համար երեխա, երեկոյ, երեկն, Բազմավանկ » » միայն նիս, նիդ, նիկ:

Օրինակ. — Զիերեխա, արտերեկոյ, ծառերեկն: Փողոցեխա, պարտեղեկոյ, մարմինեկն:

13. Նոյն յօդերը կը գրուին նաեւ հոլովուած բառերուն ծայրը:

Օրինակ. — Գիւղերնուս հունձքերը, մեծերնուդ խօսքերը (որ ըսել է մեր գիւղին հունձքերը, ձեր մեծերուն խօսքերը):

31.—Որոշեցէք ցուցական եւ ստացական յօդերը.

Աշխարհիս կրօնքները, եկեղեցիիդ հասցեները, զբաղողիս տնօրէնը, մարդուս հարստութիւնը, պատրիարքարանիս շէնքը, կղզիիդ ժողովուրդը, թաղիդ աղքատները, հողերնուս բերքը, կղզիիս շուրջը, Ուսումնական խորհուրդս, ժողովիդ ատենագրութիւնը, վարչութեանս որոշումը, թեմիդ առաջնորդը, թաղիդ աղքատ ժողովուրդը:

32.—Օրինակիւն պէս խոնարհեցէք ամբողջ բայը:

Օրինակ. — Սահմ. ներկայ. — Ինչո՞ւս կը վստահիմ, Ինչո՞ւդ կը վստահիս, Ինչո՞ւն կը վստահի, Ինչերնո՞ւս կը վստահինք, եւ այլն:

10. Որո՞նք են ցուցական յօդեր եւ ո՞ր բառերուն տեղը կը գործածենք: — 11. Ս, Դ, Ն գրերը ո՞ր ածականին տեղը կը բռնեն: — 12. Միավանկ բառերուն յոկնակիւն ո՞ր ստացական մասնիկը կ'առնէ, իսկ բազմավանկներո՞ւնը: — 13. Նոյն յօդերը միայն ուղղական կոլովին վրայ կը գրուին:

11. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

33.—Սա բառերուն առիմանց տուէք (Գ. Վարժ. էջ 21, Հրահանգ 18):

- 1. Դեկ: 2. Մուրճ: 3. Սանդ եւ սխտորկուժ: 4. Գրա-
գարան: 5. Ուղտ: 6. Ծով: 7. Հրարուխ: 8. Անձրեւ:
9. Ծիածան: 10. Որթ: 11. Դաւիթ: 12. Պահանջատէր:
13. Մեռելաթաղ: 14. Ազօթատեղի, եկեղեցի, ժողովա-
րան, տաճար, մզկիթ, եւ այլն:

34.—Սա ներգործական բայերը կրասորականի փոխեցէք.

Տաշել, խաշել, քաշել, տեսնել, բերել, բռնել, հերկել, փետտել, սօթաել, կտրել, տապկել, սպաննել, զարնել, առնել, խառնել, կարգալ, երթալ, նայիլ, քրքրել, կապել, կապտել, նորոգել, զրուցել:

35.— Հոլովը նոյն պահելով՝ եզակի ըրէք սա անունները:

Մարդոցմէ, ճամբաներու, խճուղիներու, գլուխներէ, աղոցմով, թեւերու, պատմութիւններու, գիշերներով, առտուներու, կլիմաներու, բարիներու, եկեղեցիներու, սէրերով, կաթնեղբայրներու, քոյրերով, վանահայրերու, երգումներու, աշխատութիւններով, մանկութիւններու, շուներու, մանուկներէ, աշուններ, թիւերու, էշերով, պապերու, երգումներով:

12. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

36.— Սա բառերուն սահմանը տուր (Գ. Վարժ. էջ 18, հրահանգ 15).

- 1. Վիղ: 2. Խորան: 3. Գերեզման: 4. Պանգոկ: 5. Որբ: 6. Այրի: 7. Ճաշարան: 8. Շուկայ: 9. Պանգուխտ:
- 10. Սան, տապակ: 11. Պառա: 12. Պալատ:

37.— Հետեւեալ խօսքերը եզակիի փոխեցէք (Գ. Պրակ էջ 63, հրահանգ 25):

- 1. Սպասուհիները վտակցին ճրագները: — 2. Դուք աւելցիք բակերը: — 3. Թողուները երգեցին ծառերուն վրայ: — 4. Բահանաները թաղեցին մեռելները: — 5. Նաւաստիները անաղաստներ պարզեցին: — 6. Վարժապետները ճառեր խօսեցան: — 7. Տէրութիւնները Աւետարաններ կարգացին: — 8. Մատերս այրեցան բոցէն: — 9. Մենք ջուրերու պէս կարգացինք մեր դասը: — 10. Մինչեւ առտու ցուրտէն զողացիք ու հազացիք: —

11. Զաղացականները ցորեն գնեցին, աղացին ու ծախեցին: — 12. Լոյսերը պլպլացին:

38.— Ի՞նչ հոյով են սա բառերը:

Դարու, ընկերութենէ, դադարման, նենգութեամբ, ժամուան, մահով, մականուան, կաթնեղբորմէ, մօրաքոջ, սիրով, Աստուծոյ, կղզւոյ, իրիկուրնով, Պելճիոյ, Ռուսոյ, պատուով, հեղութեամբ, քաղաքավարութեան, երէկուան, Սեբաստիոյ, տարուրնէ, խնձորնոյ, տանձնւոյն, Անանիայի, սիրոյ, հաւատոյ, եղբայրութեան, փրօշմով, սանամօրմէ անուան, շարժումով, տատանման, հոլովման, հովու, լուսոյ:

39.— Այլեւայլ յօյովներու պատկանող նոյն անունները գատ գատ գրեցէք՝ ամեն մէկը իր խումբին տակ:

13. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

40.— Կետերուն տեղ դրէք յարմար բառերը (տես Բանալի Շարագորթեան էջ 65 եւ Գ. Պրակ էջ 61 Հրահ. 18):

- 1. Լակոար . . . ին ձագն է: — 2. Գաւազը . . . ին ձագն է: — 3. Աղաւնեակը . . . ին ձագն է: — 4. Աղուեսուկը . . . ին ձագն է: — 5. Գայլակորիւնը . . . ին ձագն է: — 6. Օձակորիւնը . . . ին ձագն է: — 7. Կիտակորիւնը . . . ին ձագն է: — 8. Գառնուկը . . . ին ձագն է: — 9. Բազիկը . . . ին ձագն է: — 10. Քուսակը . . . ին ձագն է: — 11. Ուլը . . . ին ձագն է: — 12. Հորթը . . . ին ձագն է: — 13. Մարուկը . . . ին ձագն է: — 14. Մկնիկը . . . ին ձագն է: — 15. Թռիկը . . . ին ձագն է: — 16. Եղնորթը . . . ին ձագն է: — 17. Խոճկորը . . . ին ձագն է: — 18. Վառնիկը . . . ին ձագն է: — 19. Կորիւնը . . . ին ձագն է: — 20. Կողոր . . . ին ձագն է: — 21. Աքլորը . . . ին

ձագն է: — 22. Թուչնակը . . . ին ձագն է: — 23. Մանուկը . . . փոքրն է:

41.—Սա կրատրակաց բայերը ներգործականի փոխեցէք.

Անտուր, խարկուր, խանտուր, սիրուր, գրուր, բերուր, հանուր, թաղուր, շաղուր, մաղուր, շարուր, բացուր, կցուր, թրջուր, ածիւր, զրկուր, մանուր, բռնուր, հիւտուր, մարուր, պատնուր, մատնուր, աղայուր, ընդունուր, փր'ուր, պրկուր, ոռոգուր, զրուցուր:

42.—Գտէք սա բայերուն ներհակը.

Հեռանալ, ժողվել, մարիլ, պակսեցընել, կապել, շինել, կանխել, առաջնորդել, աղտոտել, խօսիլ, մեռնիլ, քակել, ելլել, բռնել, սիրել, պատժել, ամիտիլ, տըրտմիլ, մեծնալ, ծածկել, գիրնալ, անխիճել, կոտորել, ծախել, ուրախանալ, խնդալ, մոռնալ, յուզուիլ, թոյլատրել, հնազանդիլ, կորսնցընել, յոգնիլ, հիւանդանալ, ցաննել, բանալ, վճարել, քնանալ:

14. ԴԱՍ. — ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻԻՆ

Ք Ո Ւ Ն Ը

1. Երբոր միտքն է խոնջ՝ հոգերով տաղտուկ՝ Սիրտը ճընչըւած՝ ցաւերով գաղտուկ, Արարածներուն համար, արգա՛րեւ, Բունն է անուշիկ Աստուծոյ պարգեւ:

2. Խաղաղիկ է քուն՝ դարման ըսփոփիչ՝ Բունին մէջ հոգին կազդուրուի մի քիչ՝ Կեանքին հետ դարձեալ՝ անգու ու յամառ Հետեւեալ առտուն մրցելու համար:

3. Մարդս ունի պէտքեր՝ հսամու, տըգեղ՝ Բայց պէտքը քունին հաճոյք մ'է անմեղ. Երբոր քընանայ մանուկ կաթընկեր Մօր թեւերուն մէջ, ինչ սիրուն պատկեր:

4. Հաճոյք մ'է ձմրան եղանակին խիստ Կակուղ անկողնի մէջ թաղուիլ հանգիստ, Իսկ ամրան տօթին՝ ծառին հովասուն Շուքին տակ նիրհել հեշտանք մ'է անհուն:

5. Հեշտանք մ'է, այո՛, վարդագոյն բոյլ բոյլ, Երազներով ալ օրօրուիլ, ծոյլ ծոյլ, Հեշտանք մ'է հակդարս խղճով՝ քընանալ, Ու մոռնալ աշխարհն ու իր պատրանքն ալ:

43.—Վերի հատուածը կարդացէք, դժուար բառերուն բացատրութիւնը սորվեցէք, իմաստը հասկըցէք եւ ապագոց սորվեցէք:

44.—Նոյնը արձակի վերածեցէք՝ իմաստը ամբողջ պահելով, բայց ի հարկին բառեր ու նախադասութիւններ յեղադրէիով:

15. ԴԱՍ. — ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

45.—Սա խօսքերուն մէջ բայերը ներգործական են. Կրատրականի փոխեցէք:

Օրինակ. — Որսորդը որս կը փնտռէ = Որսը կը փընտռուի որսորդէն:

Նաւաւատին առագաստ կը պարզէ: — Մեղուն մեղր կը շինէ: — Մայրը որդին կը խնամէ: — Անտառներուն մէջ փայտահատը ծառ կը կտրէ: — Մենք փայտը կը վառենք ու կերակուր կ'եփենք: — Օճառը կը մաքրէ մար-

մինին աղաերը: — Հովը կը տապալէ մինչեւ իսկ հասա կաղնիները: — Քոյրդ նամակ գրեց: — Շօգենաւին ա. նիւնները ծովին ջուրը կը յուզենս — Տղաքը կը քաշեն պարանները եւ ձողը վար կը ձգեն:

46.— Սա բառերուն սանմանը տ. ար (Գ. Վարժ. էջ 22, Հրահանգ 19):

1. Զաղացպան:
2. Զաղայք:
3. Մխտախտ:
4. Մե. լան կամ Թանաք:
5. Դատաւոր:
6. Պերճախոս:
7. Կա. պիկ:
8. Սպունգ:
9. Քրիստոս:
10. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ:
11. Ոսկերիչ:
12. Պիղատոս:
13. Պետրոս առաքեալ:

47.— Գտեք երեքական հատ

Վիլայէթի անուն, սանձագի անուն, գաղտնի անուն, նահայէի անուն:

16. ԴԱՍ. — ԹՈՒԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

14. Թուական ածականները չորս տեսակ են.

Ա. Բացարձակ բուական ածական, որ բանի մը քանի հատ ըլլալը կը ցուցնէ. մեկ աուն, երկու ծառայ, երեք հոգի, եւ այլն:

Բ. Գասական բուական ածական, որ դաս կամ կարգ կը ցուցնէ. առաջին կարգ, երկրորդ տունը, երրորդ փողոցէն, եւ այլն:

Գասականները կը շինուին բացարձակին վրայ ընդ կամ երրորդ աւելցնելով. Մէկ — առաջին (եւ ոչ միւրորդ), երկու — երկրորդ, երեք — երրորդ, չորս — չորրորդ, հինգ — հինգերորդ, վեց — վեցերորդ, եւ այլն:

Գ. Բաշխական բուական ածական, որ բացարձակին վրայ ական մասնիկը դնելով կը շինուի. այսպէս մէկ — մեկընեկ (եւ ոչ մէկական), երկու — երկերկու (եւ ոչ երկուական), երեք — երեքական, չորս — չորսական, եւ ըն.

Գ. Արժէք ցուցնող բուական ածական, որ բացարձակին վրայ նոց աւելցնելով կը շինուի. մէկ — մեկնոց, երկու — երկուկնոց, երեք — երեքնոց, եւ այլն:

15. Թուական ածականները կրնան հօլովուիլ. — Մէկ, մէկի, մէկէ, մէկով: Երկու, երկուքի, եւ այլն:

Առաջին, առաջինին, առաջինէն, առաջինով:

48.— Զանազանեցեք 4 տեսակ բուական ածականները. Հինգնոց, երեքական, չորս, առաջին, վեցերորդ, տասներորդ, ութը, ինը, քսանըվեցերորդ, հարիւրնոց, հարյուրական, չորրորդ, քսաննոց, վեց, հազար:

49.— Թուական ածականներան չորս տեսակները դիմ առ. դիմ գրեցեք մեկէն մինչեւ. քսան:

50.— Սա խօսքերը յարաբերական դերանունով գործածեցեք (տե՛ս Տարր. Քերակ., էջ 24, Հրահանգ 51):

Օրինակ. — Կերած հացս. — Հացը զոր կերայ:

Վաճառած հաւերնիս: — Ներս մտնող հիւրերը: —

Կտորած գրիչներդ: — Յօրեն նստող մանգաղը: — Հաց տուած աղքատներնիդ: — Ո՞վ է խօսողը: — Տղան ճանչցած մարդդ: — Գիրք մ'ընծայած ընկերս: — Ըրած հարցումնիդ: — Սալոր քաղած ծառերնիս: — Ծամբորդած նաւերնիս: — Կաթ կթած այծերնիս:

51.— Սա բառերուն սանմանը տուր (Գ. Վարժաւթիւն Մանկանց, էջ 23, Հրահանգ 20):

1. Զի:
2. Էջ:
3. Կոյ:
4. Ոչխար:
5. Հօտ:
6. Հովիւ:
7. Շուն:
8. Գայլ:
9. Գրալուծատ:
10. Ժամացոյց:
11. Քարոյիչ:
12. Կաղմարար:
13. Կօշկակար:

14. Քանի՞ տեսակ են բուական ածականները: Ի՞նչ կը ցուցնէ Բացարձակ բուական ածականը: Իսկ Գասականը, Բաշխականը: Արժէք ցուցնող բուականը: — 15. Ի՞նչպէս կը հոլովուին բուական ածականները:

17. ԴԱՍ. — ԱՆՈՐՈՇ ԱԾԱԿԱՆ

16. Անորոշ ածականները գոյականին իմաստը ^{կը} մասնաւորեն առանց որոշ թիւ մը ցոյց տալու:

17. Անորոշ ածական են. անէն, բոլոր, ուրիշ, ^ա մեկնեկ, մեկաշ, մը, նոյն, քանի մը, արանկ, ասանկ, անանկ, այսչափ, այդչափ, այնչափ, քանի, ինչպէս, ^{ն՞} ո՞րչափ, ինչպէս, ինչ, ոչ մեկ, այսինչ, այնինչ, եւլն.:

18. Անորոշ ածականները գոյականէն առաջ ^{կը} գրուին (բացի մը էն) եւ չեն հոլովուիր:

19. Մը անորոշ ածականին ը գիրը կրճատուելով տեղը ապաթարց (') կը գրուի երբ յաջորդ բառը ձայնաւորով սկսի.

Քար մ'առի եւ ծովը նետեցի: Մարդ մ'ալ կար հոն:

52. — Սա խօսքերուն մէջ գտեք ածականները եւ որոշեցեք անոնց տեսակը.

Երկու մարդ տեսայ: — Քանի մը տարիէն մեծ տղայ մը պիտի ըլլամ — Իմ սիրուն շնիկս մեռաւ: — Տաք փարա չունիմ որ գրիչ մը դնեմ: — Փայլուն կօշիկներս ձեր խանութէն առի: — Այս անուշ երգը առաջին անգամ է կը լսեմ: — Նա լեռան միւս կողմը շատ մը անմշակ արտեր կան: — Ես իմ գիրքիս վրայ թանձր կողք մը անցուցի: — Մեր նոր հագուստները պիտի հագնինք: — Մէկ մէկ խնձոր առէք: — Բարի հայր մը կը սիրէ իր զաւակը — Հինգնոց ոսկի մը ունէր գրպանը: — Ասանկ տղան ո՞վ չի սիրեր: — Երեքական գրիչ տուին մեզի: — Շարաթը եօթն օր է:

53. — Բայերը խանարեցեք՝ ամբողջ նախադասութեան հետ:

Պատկեր շինեշ, ծախեշ եւ դրամ շահիշ :
Գիրք մը փոխ առնեշ, կարդաշ եւ եօ տաշ :

16. Ի՞նչ կ'ընեն անորոշ ածականները: — 17. Ո՞ր բառեր անորոշ ածական են: — Անորոշ ածականը գոյականէն առաջ կը գրուի թէ ետ: 19. Մը ինչ ը գիրը ե՞րբ կը կրճատուի: Տեղը ի՞նչ կը գրուի:

18. ԴԱՍ. — ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹԻՒՆ

20. Ածականը վերլուծելու համար պէտք է ըսել թէ ի՞նչ տեսակ ածական է՝ որակական, ցուցական, ստացական, թուական թէ անորոշ, եւ ո՞ր գոյականին կը վերաբերի:

Օրինակ. — Ճերմակ վարդը իմ սիրական ծաղիկս է: Ճերմակ հասարակ ածական՝ կ'որակէ վարդ գոյականը: Իմ՝ ստացական ածական՝ կ'որոշէ ծաղիկ անունը:

54. — Սա բառերուն սահմանը տուր (Գ.Վարժու թիւն Մանկանց, էջ 24, Հրահանգ 21):

1. Տուն: 2. Գոմ, փարսխ: 3. Բոյն: 4. Նաւ: 5. Նաւակ: 6. Մանգաղ: 7. Աթոռ: 8. Կրակարան: 9. Թուականութիւն: 10. Աշխարհագրութիւն: 11. Խելօք, հանդարտ: 12. Ուսումնասէր:

55. — Գտեք 5 հատ՝

Վանքի անուն, եպիսկոպոսի անուն, մարգարէի անուն, կաթողիկոսի անուն, սուրբի անուն, պատրիարքի անուն:

56. — Վերլուծեցեք սա խօսքերը.

1. Կարմիր վարդը անուշ հոտ ունի 2. Երկու պղտակի թռչունը զարկի: 3. Քանի մը օր ալ սպասէ: 4. Իմ խօսքիս չե՞ս հաւտար: 5. Տասնոց մը անգամ չունիմ:

18. Ածականը վերլուծելու համար ի՞նչ հարցումներ րկելու է:

19. ԴԱՍ. — ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն Ի Ն

Աղբիւրիկ

Ես կարկաչունն եմ աղբիւրիկ
Եկեր եմ քեզ աչքալուօրիկ,
Բերեր եմ քեզ բերեղածիւս
Ականակիտ՝ վճիտ փնջիկ:

Յօղիկ

Ես գոհարիկն եմ բոյսերու
Մարգարիտն եմ հովիտներու,
Ահա իմ փունջ ցօղէն քաղած
Հազարուօր կանաչներու:

Ծաղիկ

Ես ծաղիկն եմ մշտադալար,
Անթառամն եմ ես բեղմնարար,
Ամէն ծաղկի գոյնն ու հօտը
Ահա բերեր եմ ձեզ համար . . .

57. — Աղբիւրը, Յօղիկն ու Ծաղիկը գարունին կ'ուղղեն
իրենց խօսքը՝ եւ ամէն մէկը իր նուերը կը բերէ անոր՝
Բսկ'ը, Ի՞նչ կ'ընտիրէ . . . :

58. — Իսկո՞ք նոյն հաստաւորին մէջ պարզ, բարդ եւ ան-
ձանցեաց բառերը(*):

(*) Պարզ եւ այն բառերը որ մէկ արմատ ունին:
Բարդ » » » » երկու արմատ ունին:
Աձանցեաց » » » » որոնց սկիզբը կամ վերջը գիտ-
կամ մասնիկ կցուած է:

(Դասասուն օրինակներ քոյ սայ):

20. ԴԱՍ. — ԱՄՓՈՓՈՒՄ Զ. ԱՄՍՈՒԱՆ

Բային ժխտակներ. — Բայը ժխտական բնելու համար
կը գործածենք չ, մի՛ բառերը որ մակբայ կը կոչուին,
ինչու որ բային վրայ կը գրուին:

Սահմանական եզանակ ներկայ ու անկատարը ժխտա-
կան կ'ըլլան էական բային ժխտական ձեւով եւ բուն
բային աներեւոյթով (չ գիրը ՚ի փոխելով):

Հրամայականը մի՛ ու ժխտական կ'ըլլայ:

Միւս եզանակները միայն չ կ'ըլլով բային սկիզբը:

Հինգ տեսակ նախադասութիւն. — Խօսք մը հինգ ձեւով
կը գրուցուի. Սահմանական, Հրամայական, Ժխտական,
Հարցական եւ Զարմայական:

Բայը վերլուծելու համար պէտք է որոշել անոր տե-
սակը, Ժամանակը, Թիւը, գէ՛մքը:

Ածականներուն տեսակը հինգ է. Որակական, Ցուցական,
Ստացական, Թուական, Անորոշ:

Յաշխակն եւ ստացական յօդեր կը գործածուին ածա-
կաններուն տեղը, գանոնք չկրկնելու համար: Եզակիի
մէջ միայն ա, դ, ն, իսկ յօքնակիւ մէջ նիւ, նիդ, նին
մասնիկները:

Թաւական ածականները շորտ տեսակ են, եւ գոյական-
նին հետ գործածուելով՝ անխօփօս կը մնան, իսկ երբ
մինակ (առանց գոյականի) ըլլան, այն ատեն կը հօլով-
ուին:

Անորոշ ածականները գոյականին քով գրուելով՝ անո-
րոշ եւ ընդհանուր իմաստ մը կուտան անոր: Ասոնք գո-
յակա էն առաջ կը գրուին (բայի մը էն):

Աւարարք կը գրուի կրճատուած գրի մը տեղ:

Անականը վերլուծելու համար պէտք է ըսել թէ ի՞նչ
տեսակ է, եւ ո՞ր գոյականին իմաստը կ'ամբողջացնէ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՈՅՑ 11 ՆՈՔ ՊՈՐՏՈՅՆՆԵՐ

ՊԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱՃԱՆՈՒՄԸ		Պահ(1)	Բ.Ե.	Գ.Ե.	Դ.Ե.	Վ.Ե.	Յ.Ե.	Ուրբ.	Շաբաթ
ժամ (*)	Զբաղում	Ա.	Բու աբ.	Հայերեն	Գլխաբ.	Հայերեն	Պատմ.	Պատմ.	Վաղ. կրթ.
3 4ն 3.30	Հաւաստում եւ աղօթք	Բ.	Հայերեն	Թուաբ.	Գիր	Բարոյագ.	Հայերեն	Հայերեն	Գլխաբ.
3.30 — 4.30	Դաս	Գ.	Բարոյագ.	Պատմ.	Թուաբ.	Աշխարհագրութիւն	Պատմ.	Երգ	Արտասանութիւն
4.30 — 4.40	Դարար	Դ.	Աշխարհագրութիւն	Գծագր.	Հայերեն	Թուաբ.	Գիր	Գծագր.	Գիր
4.40 — 5.40	Դաս	Ե.	Գիր	Երգ	Մարմնամարզ (2)	Գիր	Թուաբ.	Թուաբ.	Մարմնամարզ
5.40 — 6	Դարար	Զ.(3)							
6 — 7	Դաս								
7 — 8	Ճաշ եւ զրուակց								
8 — 9	Դաս								
9 — 9.10	Դարար								
9.10 — 10.10	Դաս								
10.10 — 11	Սերտորութիւն								

Մ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

1. — Գորոցական պահը կամ դասածանք կը տեւէ Տարրական Ա. կարգին հասար 50 վայրկեան, իսկ Տարր. Բ. կարգին հասար 1 ժամ:
  2. — Մանկերու Մարմնամարզի պահուն՝ աղջիկները Չունագործ կ'ընեն:
  3. — Երանական ու սեղին պահակներուն հասակմաս, կարեղի ե հասակմասէ վեցերորդ պահն ընդ, երբ հարկ ըլլայ սերտորութիւնը դպրոցին մէջ կատարել սալ:
- Գաւերու շարքն ու յաջորդութիւնն ալ կարելի է փոփոխել ըստ պարագային:
- Ներգրուի դրուած դասերը նոր Գորոցի նիւթերէն դուրս չեն:

ՄԱՍԸ ԶԱՐԳՈՒՄ.

(*) Ժամերու այս դասակարգը միտումով եղանակի հարմար է: Ըստ այլան կատարել նաեւ անսանձակ ալ, միջոց նկատելով որ աշակերտները 5 ժամէն աւելի դաս չընեն եւ 7-8 ժամէն աւելի լինան դպրոցին մէջ (4 ժամ կիս օրէն առաջ, 3 ժամ կիս օրէն վերջը):

3u

ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԴԱԻԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆ ԽԱՆ. ՍՐԲԷՃԻ, 4. ՊՈԼԻՍ

Գանձակ

	Յրդ	Տիպ	
1. Ա. Վարժապետի Մանկանց	5րդ	3	4
2. Բ. " " "	5րդ	"	5
3. Գ. " " "	5րդ	"	5
4. Տարական Բերականոթից	5րդ	"	2
5. Լրացուցիչ Գաղթնքացի	2րդ	"	3
6. Փռնից, աշխարհ. Հաւս Բանոյ	4րդ	"	3
7. Փնջակ, պատկերազարդ	4րդ	"	1, 10
8. Եկեղեցի Փռնից	2րդ	"	6
9. Գործն. Ընթացի Զարագրութեան	3րդ	"	3
10. Բանալի Զարագրութեան	2րդ	"	2
11. Ընկերացի Հայ թիւի	4րդ	"	2
12. Սղոթակի Համաձայնութ. Եւ Զարագրութեան			3
13. ALPHABET FRANÇAIS	2րդ	"	2
14. Տար. Ընթացի Գործն. Վ. Բնից. Ապառնիսի	3րդ	"	3
15. Պատկերազարդ Այրբնարանի [նոր սնով]	3րդ	"	2
16. Տայտալի Գաղթնքացի գործակալութեան	5րդ	"	2
17. Մաղկաբան Հաւս Բանոյ, միջին սրտից	2րդ	"	4
18. Գաղթնքազարդութից, գործ E. E. White			5
19. Առաձայնութիւն 2. Պէրսիականի			5
20. Համառոտ Գործակալութիւն Ա. Հարկաւորի			3
21. Մեծիւ ձայնի, Ֆերրուանի, Բ. Բարսեղի 6րդ			5
22. Նոր Հայ մանուկներու, Գ. Գաղթնքացի			1, 10
23. Գաղթնքազարդութիւն Ազգիկներու, Յարսիկ Վրդ.			3
24. Հնդի, գիտութիւններու վրայ դասեր, Գ. Անդրեասեան			3
25. Գաղթնքազարդութիւն Պատմութեան, Յարսիկ Վրդ.			3
26. Բնութեան լեզուի, Ազգագր. Բանասիր. Լեզուաբանակ.			
1898ի սահմանը			216
1899ի " "			168
1900ի " "			54
27. Ա. Կարճագրութիւն Օտ. Կարգութեան, Գ. Խ.			3
28. Ֆերրուանի, Յարսեանի			5
29. Տղայ Գործակալութիւն, Մ. Վրդ. Աղաւունցի			4
30. Թատր. միջակայն գրութեան			5
31. Առաջնորդ Անդր. թիւի, Բ. Վարժապետեան			5
32. Իզմանկիւն Լեզուակ, Տ. Լ. [թերթի ,,Բերականոթի"]			5
33. Օտ. Տղայագրութիւն, Ս. Կարսիկեան			5
34. Նոր Գործն. 10 րանք			25
35. Շրջաբերական ,,Նոր Գաղթնքացի			5
36. Լիակատար Գրացուցակի մամուլի ստի			
37. Մաղկաբան Բրիտ. Վարժապետութեան, Ա. Մանուկեան			4
38. Հանդիսարան Բարդաղիսութեան			5